

Učka na stranicama prvih sto godišta Hrvatskoga planinara

Eterović, Igor; Eterović, Ivana

Source / Izvornik: **Zbornik Lovranščine, 2019, 6, 55 - 87**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:608249>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

Igor Eterović

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Braće Branchetta 20, HR-51000 Rijeka
igor.eterovic@medri.uniri.hr

Ivana Eterović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
isankovi@ffzg.hr

UČKA NA STRANICAMA PRVIH STO GODIŠTA *HRVATSKOGA PLANINARA*

Hrvatski planinar, časopis i službeno glasilo Hrvatskoga planinarskog saveza, počeo je izlaziti 1. lipnja 1898. godine, što ga čini jednim od najdugovječnijih svjetskih časopisa. Tijekom duga razdoblja njegova izlaženja prezentirana je velika količina, raznolikost i kvaliteta sadržaja, zbog čega može biti korišten kao jedinstven izvor u raznim disciplinama i znanostima. Polazeći od spomenutoga bogatstva koje se krije u tome časopisu, cilj je ovoga rada istražiti zastupljenost, prezentaciju i percepciju Učke u prvih sto godišta *Hrvatskoga planinara*, dakle obuhvaćeno je razdoblje od 1898. do 1998. godine. Na primjeru te planine izvrsno se ogleda kako velike društveno-političke promjene (u prvome redu ratovi) nisu utjecale samo na dinamiku izlaženja samoga časopisa nego i na njegov sadržaj. Naime Učka je planina „blizu granice“, stoga nije i ne može biti shvaćena isključivo kao „običan“ planinarski cilj, već je njezin status često pod utjecajem i brojnih drugih čimbenika koji nisu nužno planinarski, nego ulaze u područje gradnje nacionalnog, regionalnog, zavičajnog i političkog identiteta.

Ključne riječi: Učka, *Hrvatski planinar*, planinarstvo

1. Uvod

Hrvatski planinar, časopis i službeno glasilo Hrvatskoga planinarskog saveza, počeo je izlaziti 1. lipnja 1898. godine, što ga čini jednim od najdugovječnijih svjetskih časopisa. Njegova je uloga kao stručnog časopisa vodeća „u razvitku hrvatskog planinarstva, alpinizma i speleologije“, a s obzirom na svoje dugogodišnje kontinuirano (s tek kraćim prekidima)¹ izlaženje ujedno je „postao svojevrsan arhiv povijesti hrvatskog planinarstva“ (Čaplar 2018: 18). U tome se međutim ne iscrpljuje vrijednost toga časopisa, već on može biti korišten kao jedinstven izvor u raznim disciplinama i znanostima: „Časopis Hrvatski planinar kulturno je blago. Tko god sumnja u tu činjenicu neka prolista nekoliko brojeva iz njegove 110-godišnje povijesti. Naći će tu čitatelj mnoga blaga: znanstvena, povijesna, literarna, jezična, pjesnička, muzička, planinarska i još nebrojena druga“ (Grundler 2018: 29).

Polazeći od spomenutoga bogatstva koje se krije u tome časopisu, cilj je ovoga rada istražiti zastupljenost, prezentaciju i percepciju Učke u prvih sto godišta *Hrvatskoga planinara*, dakle obuhvaćeno je razdoblje od 1898. do 1998. godine.² Na primjeru te planine izvrsno se ogleda kako velike društveno-političke promjene (u prvome redu ratovi) nisu utjecale samo na dinamiku izlaženja samoga časopisa nego i na njegov sadržaj, u skladu s čime je prikaz u nastavku i strukturiran.³ Naime Učka je planina „blizu granice“, stoga nije i ne može biti shvaćena isključivo kao „običan“ planinarski cilj, već je njezin status često pod utjecajem i brojnih drugih čimbenika koji nisu nužno planinarski, nego ulaze u područje gradnje nacionalnog, regionalnog, zavičajnog i političkog identiteta:

Na kraju treba naglasiti i okolnost da je tema našeg najstarijeg planinarskog članka upravo Učka, ta planina nesretne Istre, koju su stoljećima svojtali tuđinci: Talijani, Mađari, Nijemci; planina koja nam je napokon vraćena, ali koja je još i danas pastorče naših planinara. Neka taj članak bude poticaj današnjim planinarima, da svrate pozornost na tu prekrasnu zaboravljenu planinu napaćene Istre i da pokažu za nju i njen narod makar dio one ljubavi, koju su pokazivali naši pređi prije 111 godina. (Poljak 1963: 125)

Učka nije česta tema u *Hrvatskome planinaru*. Godine 1995. glavni urednik toga časopisa Željko Poljak prenosi statistiku o najčešćim temama koju je izradio njegov riječki suradnik Branko Škrobonja, a prema kojoj u objavljenim

1 *Hrvatski planinar* nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. godine.

2 Svi brojevi *Hrvatskoga planinara* objavljeni do kraja 2018. godine digitalizirani su i dostupni na službenim internetskim stranicama Hrvatskoga planinarskog saveza: „Svi brojevi Hrvatskog planinara“. 2019. URL: <https://www.hps.hr/hrvatski-planinar/svi-brojevi/> (15. rujna 2019.). Na istome je mjestu dostupna i računalna bibliografija toga časopisa: „Bibliografija Hrvatskog planinara“. 2019. URL: <https://www.hps.hr/hrvatski-planinar/bibliografija/> (15. rujna 2019.), koju je izradio Darko Grundler, no ona nam je ovdje bila samo pomoćnim sredstvom, dok smo se u svojem istraživanju ipak vratili samim izvornicima. U ranijim je brojevima *Hrvatskoga planinara* povremeno također objavljuvana bibliografija (usp. Poljak 1959, 1975b).

3 Razdioba nije vršena striktno po službenim počecima i završecima ratova, već po ritmu izlaženja časopisa na koji su te ratne okolnosti djelovale.

brojevima od 1973. do 2002. godine hrvatske planine zauzimaju 34,2% naslova, od čega se na Učku odnosi svega 1,7% (Poljak 1995a: 32). Iako statistika za objavljene brojeve od 2003. do 2018. godine nije dostupna, nakon uvida u časopis možemo reći da se taj omjer nije mnogo promijenio. O kojim je sve učkar-skim temama dosad pisano u *Hrvatskome planinaru*, predstavljamo u nastavku.

2. Od početka izlaženja do Prvoga svjetskog rata: 1898.–1914.

Odmah nakon programatskog uvodnika prvom broju *Hrvatskog planinara*, u praktički prvome članku, njegov glavni urednik Dragutin Hirc kontekstualizira važnost i ulogu planinara za podizanje opće dobrobiti kraja i zajednice⁴, a pogotovo za razvoj turizma, gdje uzima kao izvrstan primjer upravo Liburniju u njedrima Učke:

Kako li skromna i čedna bijaše dražestna Opatija, pa tko ju je razglasio celom Evropom, tko je učinio glasovitim lječilištem, tko je privukao onamo tolike visoke i odlične gostove? Pero, vrijedno pero planinara Henrika Noë-a, koji napisa čedno djelce „Abbazia, eine Idylle an der Adria“. Prezaslušni ovaj planinar i putopisac nije samo time pokoristio Opatiji, već je dignuo blagostanje ciele iztočne istarske obale, koja se prometnula u milovidan perivoj. Taj procvat nije ostao pod Velom Učkom, već ga preko Adrije prenese i na našu obalu, a planinari opisujući Primorje svratili su na nj pozornost našega i stranoga svijeta. Postale su kupke na Sušaku, u Bakru, u Kraljevici, u Crikvenici, u Selcu i Novomu. (Hirc 1898a: 4)

Valja primijetiti Hirčev izuzetan osjećaj za kritičku evaluaciju važnosti planinarstva, unatoč tendenciji za idealiziranjem planinarske aktivnosti. Važno je ovdje istaknuti i da se masiv planine Učke naziva *Velom Učkom*, najvjerojatnije uslijed izravna oslanjanja na talijansko *Monte Maggiore*. U prvim brojevima *Hrvatskoga planinara* taj će se naziv kontinuirano koristiti za Učku.

Učka se spominje i u drugome broju časopisa, i to u članku u kojemu se daje naputak suradnicima i planinarima za odabir planinarski vrijednih i važnih tema, odredišta i lokaliteta. Odmah nakon toponimije navodi se sljedeći vrijednosni kriterij, a to je vidik, gdje je Učka navedena kao jedan od reprezentativnih primjera:

Treba spomenuti koja su mjesta osobito vrijedna radi svoga vidika? Kako se daleko vidi sa stanovitoga vrha, i ima li na vidokruglu što osobita? Kako se daleko vidi za čajnoga vremena, a kako daleko za jasnoga vremena? Što

4 „Planinar krči put u nepoznate krajeve; on sa štapom-penjačem u ruci i sa torbom o ramenu obilazi pješice kraj za krajem; dolazi u zabit, navrne se u svaki zakutak, zadje u utrobu zemaljsku, uzpinje se na najveću liticu, obći sa narodom, proučava običaje, način života, bilježi, piše, riše i obogaćuje tako svojim perom i olovkom i književnost, a što je glavno, svraća pozornost na sve zanimivosti kraja, koji je obašao. Planinar navraća tamo obćinstvo, upozoruje, koje valja probiti staze i puteve, iztiče prikladna mjesta za kolibe i vidikovce, kupke i gostionice, te zračna lječilišta, i diže tako promet, vabi domaće i strance, koji onda na daleko pronašaju glasove o domovini.“ (Hirc 1898a: 4)

pripovijeda narod o vidiku? (N. p. Veli se [...] da se sa Učke gore vidi toranj sv. Marka u Veneciji [...]) (Šenoa 1898: 26)

Svrstavanje Učke u reprezentativne primjere (uz Sljeme i Tuhobić, usp. Šenoa 1898: 26) potvrđuje da ona oduvijek predstavlja vrijedan planinarski cilj, pri čemu svakako važnu ulogu igra njezin vrh, koji je izuzetan vidikovac. Prvoklasan vidik s nje spominje se i u sljedećem članku koji spominje Učku, a riječ je o podatku o objavljivanju panorame Učke s opširnim pohvalnim komentarom urednika u sedmom broju prvoga godišta, kada se donosi podatak:

Panorama von Monte Maggiore. Gezeichnet von A. Baumgärtner, herausgegeben von A. Silberhuber. Tko se je uzpeo na Velu Učku, težkim se je srcem razstao s onim velebnim vidikom, što seže s jedne strane od Monte Balda (u Mletačkoj) do Velikog Snježnika (u Kranjskoj) na jednu stranu, pa do Gorskoga kotara (Risnjak, Snježnik) do dalekih planina dalmatinskih Si[ilberhuberova „panorama“ objasnuje veličanstveni vidik sa Vele Učke, a izašla je u nakladnoj knjižari R. Lechnera u Beču. (Hirc 1898b: 112)

2.1. Članak Dragutina Hirca o Učki

Učka dobiva pravi prostor u sedmome broju drugoga godišta časopisa, u kojemu Dragutin Hirc piše članak posvećen Učki pod naslovom *Vela Učka (Monte Maggiore 1394m)* (Hirc 1898c). Već iz samoga naslova dobivamo dvije važne informacije – o imenu same planine, odnosno Hirčevu preuzimanju imena te o visini Učke. Naime treba imati na umu da je u literaturi, ali i u općem optjecaju – napose u daljoj prošlosti – postojalo razlikovanje Učke u užem i širem smislu. Na to su zasigurno utjecali talijanski autori, koje razlikovanje Hirc očito prati, gdje je jasna razlika između *Monte Caldiera* – masiv Učke, Učka u širem smislu riječi te *Monte Maggiore* – vršni dio, grebenski izboj Učke, Učka u užem smislu riječi.

Hirčeva ljubav prema Učki i cijelom okolnom kraju izbija iz svake rečenice:

Riedki su briegovi i vrhovi, koji bi se tako izticali, kao što se iztiče Učka gora, taj div Istrije, pod kojim se uz azurnu Adriju stere „Hrvatska riviera“ od Voloskoga preko dražestne Opatije, pak sve tamo do pitomog Lovrana. (Hirc 1898c: 102)

U nastavku napominje da sam pogled na nju poziva neovisno o tome odakle je promatrali, ali da je posebno impresivna njezina primorska strana gdje se nadvija nad morem:

Gledaš li tu velebnu goru bilo sa Risnjaka, bilo sa Burnoga Bitoraja, bilo iz hrvatskoga primorja ili sa površine morske, vabi te do nje dvoje: nedogledan obzor, kojemu na daleko nema premca i drevna Liburnija u kojoj obitava od davnine Hrvat u hrvatskim gradovima, gradićima i selima, koja se po Učkoj gori biele, kao da su po njoj pale velike pauljice. Učka gora osobito imponije sa primorske strane, jer nema prigorja, već se od obale morske poput ogromnoga bedema diže u oblačne visine, pruživ svoja blieda kamena rebra prama jugu. (Hirc 1898c: 103)

Hirc je nedvojbeno očaran Učkom, ali i emocionalno povezan s ljudima koji su neraskidivo vezani za tu planinu, neizbježno ulazeći u pitanja nacionalnog (etničkog) i političkog identiteta, koji – uz prirodnu komponentu – daje Učki dodatnu socijalnu, ljudsku komponentu. Ta prirodna komponenta posebno očarava s primorske strane s obzirom na to da se od morske razine Učka relativno naglo uzdiže do gotovo 1400 metara nadmorske visine. Autor međutim ističe da pogled na nju sa „strane zapadne“, s koje se „osobito dobro razabire“, nije ništa manje impresivan jer se s te strane „uzdiže lagano dok se jednim hrbtom naglo ne osovi.“ Štoviše, iako prilično prekrivena bukovom šumom, „[o]gromne pećine i kukovi padaju s ove strane veoma strmo, s toga je sa zapadne strane Učka gora teško pristupna.“ (Hirc 1898c: 103)

Vrlo je zanimljivo da autor ističe vrh Brložnik, i to kao pripadajući širem masivu Učke, koji se nastavlja na sam vršni greben (Učka u užem smislu) ne lučeći ga, barem ovdje, od ćičarijskog masiva: „Od svih vrhova najvećma se razabire Brložnik, koji je obrasao gustom šumom, a za njime uzdiže se oblato jedan dio Velike Učke.“ (Hirc 1898c: 103) Odmah u nastavku slijedi iz današnje perspektive posebno zanimljiva informacija – ona o zastupljenosti pašnjaka na Učki. Dok je danas naime postotak pašnjaka u području Parka prirode „Učka“ vrlo malen te su, štoviše, u povlačenju,⁵ nekada je situacija bila obrnuta: „Najzanimivije je podnožje same gore. Od jednoga kraja na drugi protegoše se omašni planinski pašnjaci, pa se liepo iztiču tuj veći, tamo manji bukvice. Od tih pašnjaka, niže se vrh do vrha, jedan gol, drugi šumom obrasao u preraznim oblicima.“ (Hirc 1898c: 103)

Hirc nadalje spominje neke od poznatih ličnosti koje su Učku posjećivale ili o njoj pisale, a kratko spominje i nekoliko misli o etimologiji samog imena, ograđujući se da potvrdi te etimologije nije mogao pronaći u lokalnoga stanovništva (usp. Hirc 1898c: 103). U nastavku se osvrće na svoja dva uspona na Učku, pri čemu je polazio na uspon dolazeći cestom koja vodi preko prijevoja Poklon, te donosi osnovne podatke o gradnji ceste i etimologiji imena prijevoja. Govoreći o putu (danas cesti) prema prijevoju, ističe vrlo zanimljivu informaciju o jednoj jami, koja mu je ujedno orijentir za opis promjene biljnih pojaseva:

Tu je uz put i strašan bezdan Dobreč za kojega priča puk da komunicira sa morem. Prije više godina da su u Dobreč pali volovi, a voda im kosti izbacila na obali morskoj kod Ike.

Do onoga bezdna prati te miloduho smilje i mnoga druga biljka primorčica, nu dalje Dobreča ne staje pomalo primorske flore, a oku ti se prikaže bukva, grabar i kostanj. (Hirc 1898c: 103)

Spominje da se na drugome kraju prijevoja, prema Istri, nalazi pod imenom *Vrata* „jedna kamena prirodna tvorevina“ s koje „pane putniku oko daleko na

⁵ Tendencija je to na koju se danas nastoji utjecati preokretanjem trenda, primjenjujući modernu koncepciju zaštićenih krajolika kao nužne dinamične cjeline suživota čovjeka i prirode u njezinoj povijesnosti. Primjerice Javna ustanova Park prirode „Učka“ s tom je svrhom nedavno pokrenula projekt vraćanja pašnjaka na Učku (Hudina 2019).

poluotok istarski“ (Hirc 1898c: 103). Riječ je najvjerojatnije o vidikovcu Krog, koji „nadzire“ istarsku stranu prijevoja Poklon. Nastavlja da put odatle vodi dalje prema selu Mala Učka, a na tome se putu nalazi izvor, gdje izbija iz živog kamena „izvrstna pitka voda, koju i seljaci u veliko cieni i mnogoga je planinara okriepila.“ (Hirc 1898c: 103–104) Zatim put, nastavlja autor, „[u]zlazi [...] bukovom šumom, kraj pećina i ponikava, dok izadješ na čistinu s koje zagledaš selo Velu Učku, a s uzhitom pozdraviš Čepičko jezero.“ (Hirc 1898c: 104) S obzirom na opis riječ je nedvojbeno o usponu s istarske strane Učke, s kojega je jedino moglo biti vidljivo nekada postojeće, kasnije isušeno, Čepičko jezero, danas Čepičko polje.⁶ Zanimljiva je autorova napomena da se u trenutku prije samoga uspona, a na mjestu gdje se spomenuti pogled otvara, stoji „na podnožju Male Učke“ (Hirc 1898c: 104), gdje nije jasno kako to točno treba razumjeti. Jedna je moguća interpretacija razlikovanje prvoga dijela grebena Učke gledano od sjevera prema jugu, u kojemu dominira niži vrh – Plas, niži od vršnoga grebena s dominantnim Vojakom (1396 m)⁷.

Preskačući detalje s puta i spominjući tek nekoliko biljnih vrsta koje prate planinara na tom putu (*Campanula linifolia*, *Campanula Tommasiniana* i *Epipactis atrorubens*), Hirc samo kratko opaža: „Uzpinješ se uzkom kamenom stazom, dahneš živo nekoliko puta i evo te na Veloj Učki, koja je zarasla gustom travom.“ S obzirom na „božanski vidik“ koji spominje, nesumnjivo je riječ o vrhu Učke – Vojaku, a u vrijeme autorova uspona visoka kvaliteta zraka i izostanak polutanata zasigurno su dodatno pojačavali doživljaj vidika:

S južne strane gledaš pred očima cio Kvarnerski zaljev, koji se razlio poput omašna jezera s tri pritoka. Jedan takav kao da ulazi kanalom Senjska vrata (Canal Mal Tempo) između Primorja i otoka Krka; drugi na Mala vrata među Krkom i Cresom, a treći na Vela vrata među Cresom i Istrijom. Otok Krk razploštio se velikim brojem bjelećih se mjesta; tu je grad Omišalj, Dobrinj, nad morem Vrbnik, tu se na otoku cakli i Omišaljsko jezero. S juga se osovio otok Prvić, a iznad Baške uzdigao Trieskavac, dobiv ime, što mu u rudonosne slojeve strijele rado udaraju. Raztrgani Cres kao da ti na dlanu, dočim se dalje protegnuo Plavnić, niže Lošinj, Rab, Pag, Želva, Olib, Golo i drugi dalmatinski otoci i školjići, kao da si ih dahnuo onamo. Bliže simo bjelasa ti se Senj, a iznad njega dični Lenkovićevo Nehaj-grad, nadalje Crkvenica, Kraljevica, Rieka i dični Kastav, a po oplazu vrhova i kraj cesta i putića mnogobrojna sela i priselci.

Skreneš li se sjeverno, tuj je priroda drugoga lica. Dočim ti se srdce tamo dragalo, gledajući plavetno more, to se ovdje čudom čudiš divljem i strašnom, ali velebnom obzoru.

6 „Čepičko jezero nestalo je 1932. godine kada je isušeno na način da je voda istekla u Plominsku dragu kroz tunel ispod Vozilića dug oko 4250 metara. Premda je stanovništvo bilo uvjeren da se to čini za njihovo dobro, jer je nekada malarično područje postalo plodna njiva zasađena šećernom repom, ipak se danas može ustvrditi da je nestanak romantičnog jezera podno obronaka Učke značio i nestanak brojnih biljnih i životinjskih vrsta.“ (Dmitrović 2013: 29)

7 Ako računamo i kulu koja je kasnije izgrađena na samom vrhu, tada je kota 1401 m.

Jednim mahom gledaš cijeli Krš od kranjskoga Nanosa (1299 m) do Snježnika (1796 m) s nebrojenim grebenima, vrletima, prolomima i razvalinama. Iztiču se vrhovi Julskih Alpa, Karavanka i Savinskih planina u kojima imponuje razkliman Grintovec, a za jasna obzora sigurno bismo zagledali i ponos slovenski, Veliki Triglav.

Iztočno i sjevero-iztočno nazireš lance velebitske i Veliku Kapelu, a jednim mahom pregledavaš liburnijsku ili jugo-zapadnu visočinu s našim Snežnikom, Grlešem, Risnjakom, Suhim vrhom, Obručem, Žbeljcem i Velikim Drgomljem. U Velikoj Kapeli liepo se iztiče šumovita Bjelolasica, Veliki Tuhobić, Burni Bitoraj, /s/tubasti⁸ Klek iznad Ogulina.

Veličajni Velebit protegnuo se od Vratnika iznad Senja, pak sve do Vi-sočiće iznad Gospića, gdje mu bilo opet padati počelo. Od SZ. prama JZ. protežu se vrhovi i glavice popunjujući pustu Čičku zemlju.

Svrneš li okom prama zapadu, duša ti se potresa s osobita vidika!

Tu je bujna dolina, koju proteče Mirna, s traga more do Divina i Grada, a na kraju obzora ogranci apeninski u Italiji. Tu gledaš Čepičko jezero, koje zaprema 750 hektara površine, u koje utiče Bolunjščica, a s druge mu strane ističe Raša, dična ta pogranična rječica Zvonimirove Hrvatske.

Cielu Istru gledaš kao na plastičnom zemljovidu; vidiš mjesta Pulj, Vodnjan, Rovinj, Pićan, Pazin, a daleko daleko tamo modri se more poput pojasa, a za vedra obzora razabireš (po dru. Frischaufu) dalekozorom i zvonik sv. Marka u Mletcima. (Hirc 1898c: 104–105)

U nastavku se Hirc osvrće na značenje same planine, ističući u prvome planu njezinu važnost za Opatijsku rivijeru, ali i na trud oko valorizacije opatijskoga zaleđa, o čemu su brinuli austrijski ulagači gradeći potrebnu infrastrukturu, kao što je Štefanijina planinarska kuća:

Dražestna Opatija mnogo bi gubila na prirodnoj ljepoti svojoj, da joj se u zaledju nije uzdigla Vela Učka. Da se olahkoti njezin uzlaz, sagradio je „Austrijski turistički klub“ godine 1886. na veoma sgodnu mjestu planinarsku kuću, koja nosi ime Nj. nr. Visosti, nadvojvodkinje Štefanije i k uskrsu je g. 1887. posvetio.

Štefanijina kuća leži u visini od 1000m⁹, udobno je sagradjena i planinarima je radi prezanimiva vidika osobito mila. Od nje gleda planinarovo oko cio Kvarner i hrvatsko primorje sa bielim mjestima, otoke, školje i školjice i one velebne primorske vrhove. Ugodnom hladovinom bukove šume dolaziš na Velu Učku za sat i pô, dočim od Opatije trebaš tri ure hoda, uživajući prerazne i prezanimive vidike na sve strane. (Hirc 1898c: 106)

8 Ovdje je na početku retka, odnosno ove riječi, prazno mjesto u izvorniku, pa se čini da je ispalilo jedno slovo pri slaganju u tiskari, najvjerojatnije *s*, što smo naznačili u kosim zagradama kao moguće čitanje.

9 Izgrađena zapravo na primorskoj strani prijevoja Poklon, planinarska se kuća nalazila na visini od otprilike 922 m, na kojoj je današnji Planinarski dom „Poklon“, sagrađen s druge strane ceste. Ova je planinarska kuća bila prvi planinarski dom na Učki, a uništena je u Drugome svjetskom ratu. Više o njoj v. u Dmitrović 2013: 61–64.

Prema kraju članka autor upozorava da posjetitelj nakon napuštanja grebena Učke svakako treba svratiti u stari gradić Veprinac te nabraja znamenitosti poput lože, zidina i glavne crkve, opisujući unutrašnjost, vanjštinu i vidik iz predvorja te naglašavajući kvalitetu Veprinca kao vidikovca. Spominje i ljepotu flore, izdvajajući kao posebnost gajeve maruna (pitomog kestena) u bližoj i daljoj veprinačkoj okolini. Završava spomenom nekoliko poznatih osoba koje su posjetile Veprinac, zaključujući: „U istinu vrijedno je doći ovamo. Krasan i divotan kraj i dobroćudan narod zasladjuju ti boravak.“ (Hirc 1898c: 106) Hirc zaključuje članak nabranjem poznatih ličnosti koje su posjetile Učku, u prvome redu botaničari i prirodoslovci, a u zadnjem poglavlju taksativno donosi izbor biljaka koje su po njemu zanimljive, a nalazimo ih na Učki (za sve navodi latinska imena) (v. Hirc 1898c: 106–107).

2.2. Dugo zatišje do članka *Augusta Langhoffer*

Članak Dragutina Hirca kao da je svojom iscrpnošću i literarnom kvalitetom obeshrabrio druge pisce te se Učka gotovo puno desetljeće spominje tek kao svojevrsna marginalija. Tek je uzgredno spomenuta u kontekstu uspona saskoga kralja Fridrika Augusta u svibnju 1838. u njegovim botaničkim istraživanjima kada je, nakon što se iskrcao iz parobroda u Rijeci, „pošao na Trsat, pa onda u Volosko, a odatle na Velu Učku (Monte Maggiore), gdje mu je kiša zapriječila onaj dalekosežni vidik.“ (Hirc 1901: 99). I taj je spomen ponovno iz pera Dragutina Hirca.

Još je marginalniji spomen Učke tek kao planine koja se vidi sa „Monte Šiša“, tj. Sisa na Cresu (v. Uredništvo 1902: 62). I taj spomen najvjerojatnije dugujemo Dragutinu Hircu, a on potpisuje i članak u kojemu se Učka pojavljuje opet samo usput i njoj pripadna Liburnija kao predmet vidika s terase ispred glavne kastavske crkve: „Amo opet Učka-gora s koje se spušta k moru vrh do vrha, a uz kameni žal evo ti Voloskoga, vazda-zelene Opatije, Ičića, Ike, poput janjašca bielog Lovran-grada, povisokih Mošćenica i vrletnoga Berseča. To je kastavski vidik; krasan, božanstven, neopisiv [...]“ (Hirc 1903: 83) Odmah u nastavku autor prenosi opis zapada sunca za Učkom iz svoje knjige *Hrvatsko primorje*.

Časopis nakratko (1905.–1909.) mijenja naziv u *Planinar*.

Tek 1907. godine August Langhoffer posvećuje više prostora Učki, ali ona ne dobiva samostalan članak, već je predstavljena u kontekstu uspona autora i njegova prijatelja na njezin vrh. Naime autor je 1. lipnja s prijateljem pošao na put iz Zagreba te 4. lipnja, nakon što su se uspješno uspjeli na Bjelolasicu, iz Kraljevice parobrodom polaze do Opatije, iz koje u popodnevnim satima odmah nastavljaju prema planinarskoj kući na Poklonu, u koju stižu predvečer. O dolasku u planinarsku kuću i ugodnoj atmosferi koja je u njoj vladala kaže sljedeće: „Nismo bili sami. Bilo nas je tu kakav desetak osoba, jedni došli, drugi prošli. Brzo smo se udobno osjećali, jer su sobe prikladne, opskrba vrlo dobra, cijene primjerene.“

(Langhoffer 1907: 4) Autor prenosi i natpis koji je stajao na planinarskoj kući, a koji danas ima dokumentarističku vrijednost (Langhoffer 1907: 4):

Monte Maggiore Schutzhaus

Abs. Höhe des Schutzhauses 950 m. Erbaut 1886.	Abs. Höhe des Monte Maggiore 1396 m.
--	--

Prisjetimo li se udarnog članka o Učki koji je ranije predstavljen, opažamo da Hirc nije vodio mnogo računa o podacima napisanima na kući, pa je prenio i visinu Učke dva metra nižu, a dom je smjestio 50 metara više po nadmorskoj visini. Njegova nepažnja vezana uz brojeve i geodetske mjere svakako ne umanjuje iscrpnost i literarnost njegovih opisa vidika, ali je važno imati stalan kritički odmak prilikom iščitavanja podataka, čak i kada je u pitanju takav autoritet.

Autor nabraja niz vrhova koji su vidljivi od same kuće, ali naglašava da je pravi vidik ipak onaj sa samog vrha, na koji dolaze sljedeći dan u sat i pol hoda. Nabrajajući mjesta koja se vide, a pritom se pomažući kartom, autor ipak spominje mnoga mjesta koja je s Učke nemoguće vidjeti (poput Labina), no ono što donosi u zaključnom poglavlju članka vrijedi navesti u cijelosti zbog dokumentarističke vrijednosti te komentirati:

Ni na vrhu nismo bili sami. Djeca pastiri došli, da napasu svoje blago, čak ovamo, čudili se pogledu kroz durbin. Sa vrha se vratismo za 1 sat do planinske kuće premda nismo mogli odoljeti napasti, da si putem nabereмо crvenog božura, žutih i crvenih ruža i inog gorskog bilja, za planinare, a pogotovo za prirodoписce, koji uživaju u predmetima prirode, uvijek osobito veselje, pa osobito kada se nadje što redjega ili čak novoga. Da zna ne samo Učka gora svoju glavu zimi često snijegom pokriti, a da se taj snijeg i oko kuće obilno nabere, pokazuju crte na gospodarskoj zgradi, dokle je snijeg u nekim godinama sizao; najviše g. 1905. i to 2·10 m. Kraj planinske kuće je propelo i zdenac sa jakim mlazom vode, a pred kućom stolovi i stolci, za lijepog vremena krasni užitak. Tko se žaca poći na Učku pješice, lako se uspinje do planinske kuće kolima po lijepoj cesti iz Opatije. Mi smo se spustili sa Učke po našem principu uvijek drugim putem natrag stazom u Lovranu, kamo smo dospjeli za 2¼ sata, te parobrodom krenuli za Rijeku, zadovoljni sa našim duhovskim izletom. (Langhoffer 1907: 5).

Ovaj paragraf zahtijeva nekoliko opširnijih komentara. Prvo, u oči upada ispaša blaga do samog vrha Učke na koji su dolazili pastiri – za današnjeg posjetitelja Učke gotovo nevjerojatna pojava. Drugo, osim pastira takve su si pothvate mogli u prvim danima planinarstva priuštiti samo imućniji građani, o čemu svjedoči samo posjedovanje durbina dvojice planinara u članku. Treće, pažnja današnjega čitatelja posebno se osvrće na čupanje bilja, međutim u prvim danima planinarstva najčešći motivi bili su upravo znanstveni te je metodologija bila ponajprije uzimanje primjeraka s terena, od samih biljaka preko komada stijenja do drugih uzoraka. Četrto, informacija o napadalom snijegu 1905. godine interesantan je povijesno-meteorološki podatak. Peto, dokumentirani objekti na Poklonu također su važni u dokumentarnom smislu i nadopuna čitanju starih

fotografija iz toga vremena. Šesto, put silaska upućuje na postojanje, uz onu iz Opatije, staze iz Lovrana prema Poklonu.

Časopis nakratko mijenja naziv u *Planinarski vjesnik* i izlazi kao podlistak *Vijenca* (1910.–1913.).

Do početka Prvoga svjetskog rata Učka ponovno biva tek uzgred spomenuta nekoliko puta. Prvi put donosi se izvješće o jednome izletu na Učku o Božiću u okviru izvješća o izletima Hrvatskoga planinarskog društva: „Četiri zagrebačka planinara uspjela su se toga dana iz Lovrana na Učku nad Opatijom. Na vrhu Učke dospješe u gustu neprozirnu maglu i malo kasnije u snježnu mećavu uz oštar hladan vjetar, a kod silaza prala ih je topla, obilna kiša. Konac te pjesme bio je, da su do kože pokisli, prekinuli izlet i razočarani se još istog večera vratili iz primorja.“ (Uredništvo 1912a: 32).

Druga je notica ona o predavanju Josipa Pasarića, u kojemu je Učka dobila najviše prostora ako je suditi po broju slika koje nadmašuju sve ostale prikazane planine i pojedinačne izlete, naime predavač je „opisao [...] izlet na Učku sa 15 slika“, dok su ostale dobile manje prostora (ako uzmemo da je tek Velebit kao naša centralna planina dobio 13 slika za sjeverni i 7 slika za južni dio, a sveukupno je prikazano 77 slika hrvatskih planina, Učka je zauzela više od četvrtine predavanja ne računajući Velebit) (Uredništvo 1912b: 64).

Treći je spomen nadahnut uvodni opis Učke u opisu rodoljubnih napora planinara Liburnije da se osnivanjem podružnice Hrvatskoga planinarskog društva odupru sve snažnijoj germanizaciji. Vrijedi donijeti vijest u cijelosti:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO U VOLOSKO–OPATIJI.

Učka nad Opatijom sa svojim sjajnim vidikom planinarska je znamenitost prvoga reda. Na nju vode zgodni putovi iz Opatije preko Veprinca i iz Lovrane ili ravno preko kamenih stuba prema planinarskoj kući na Podklonu ili preko Lovranske Drage ispod Sisola¹⁰, a isto tako ima više putova sa istarske strane. Sa nje se pruža čaroban vidik na Kvarner, otoke i istarsko kopno, na naš Gorski kotar, hrvatsko primorje i Velebit, a zgodna je za izlete i po ljeti i zimi, jer nema velikih strmih, premda doseže sa tornjem¹¹ visinu od 1400 m. Stoga na njoj susrećemo po lijepom vremenu svu silu izletnika u svako godišnje doba, i to najviše stranaca, koji posjećuju Opatiju i Lovranu. Zgodan položaj, prekrasan vidik i mnogobrojan posjet nameću regbisami sobom potrebu, da se u blizini te gore stvori društvo, koje bi promicalo planinarske svrhe na Učki i toj našoj gori sačuvalo naš narodni značaj. Narod u cijelom okolišu Učke domaće je korjenike i ondješnja mjesta nose zgoljna hrvatska imena. No u novije se vrijeme opaža, da Nijemci iz Opatije i Lovrana kušaju da ponijemče mjesna imena. Nekoji njemački pokusi uspješe, tako se n. pr. uvriježila ova njemačka nazivlja: Aurorahöhe (Kuk), Schutzhaus (Podklon), Strandweg (Obalni put), Litrowquelle (Vrutki) i t. d.

10 Očita pogreška – Lovransku Dragu nikako nije moguće smjestiti „ispod Sisola“.

11 Riječ je o novoizgrađenoj kuli koja i danas postoji na vrhu Učke – Vojaku. Više o kuli v. u Dmitrović 2013: 67.

Ti su razlozi ponukali naše rodoljube u Volosko-Opatiji, da su naumili osnovati ondje hrvatsko planinarsko društvo, koje bi imalo služiti spomenutim svrhama. [...] Napose treba da naši ljudi što više posjećuju Učku, da joj i pretežnim brojem domaćih posjetnika sačuvaju neotrungen naš narodni značaj. (Uredništvo 1912c: 158)¹²

Nažalost, iz časopisa ne doznajemo jesu li ti napori uspjeni i koliko domaći ljudi posjećuju spomenutu „planinarsku znamenitost prvoga reda“. Tek je jedan takav spomen u časopisu do privremenoga prestanka njegova izlaženja uslijed ratnih okolnosti, a to je onaj koji izvještava o poduzetom izletu upravo sličnim motivima osnovane podružnice¹³ Hrvatskoga planinarskog društva, one na Sušaku, koja odmah nakon konstituiranja poduzima, možemo reći simbolički, svoj prvi izlet upravo na – Učku: „Sušačka je podruž/n/ica¹⁴ odmah poslije privremenog konstituiranja stala razvijati živu djelatnost. Dne 7. prosinca [1913., op. a.] priredila je svoj prvi skupni izlet na Učku, koji je unatoč nepovoljnu vremenu lijepo uspio. U tom su izletu uz muškarce sudjelovale i gospodje i gospodjice, što je svake hvale vrijedno.“ (Pasarić 1914: 10)

Taman je 1914. časopis ponovno promijenio ime u izvorno *Hrvatski planinar* i počeo redovito opet izlaziti kao mjesečnik da bi sa srpnjem te godine prestao izlaziti uslijed ratnog vihora koji je zahvatio svijet.

3. Između dvaju svjetskih ratova: 1922.–1944.

Prvi svjetski rat učinio je svoje ne samo u formalnom smislu prekidom kontinuiteta izlaženja *Hrvatskoga planinara* nego je novonastalo političko stanje utjecalo i na sam sadržaj časopisa. Našavši se s druge strane granice, Učka je postala „planina u tuđini“, do koje je trebalo prelaziti relativno vruću granicu, pogotovo u prvim godinama nakon rata. Zbog toga se o njoj gotovo i ne govori na stranicama *Hrvatskoga planinara*, već u njemu bilježimo doslovce tek sporadične bilješke o Učki.¹⁵ Godine 1926. tako nalazimo sramežljivu noticu o izletu koji je Hrvatsko planinarsko društvo priredilo na Učku: „Hrv. Planinarsko Društvo središnjica priredilo je o Uskrsu t. j. dne 4. i 5. travnja t. g. slijedeće skupne izlete: jedna grupa polazila je od Liča preko Medveđaka u Crikvenicu, a druga je produžila put do Sušaka odakle se išlo u Opatiju i dalje na Učku.“ (Pasarić 1926: 59)

12 Slične rodoljubne napore pokazivali su i drugi krajevi, od čega se ističe podružnica Hrvatskoga planinarskog društva „Velebit“ na Sušaku. O njezinu osnivanju v. Uredništvo 1913: 383.

13 V. prethodnu bilješku.

14 Pri slaganju je ispalo slovo *n*.

15 Znakovito je kako primjerice opatijski planinar Tihoraj Jelušić izvještava o ostvarenim usponima u austrijskim Alpama, ali pritom nema nijedne vijesti o Učki, koju je posjetio nebrojeno puta, a što znamo iz njegove rukopisne ostavštine.

4. Od Drugoga svjetskog do Domovinskog rata: 1949.–1991.

Kontinuitet izlaženja *Hrvatskoga planinara* ponovno je prekinut Drugim svjetskim ratom, no u narednim će godinama biti objavljen velik broj priloga o Učki koji već pripadaju novijoj povijesti toga časopisa i svojom bi se vrstom sadržaja i načinom obrade dobro uklopili i u njegove posve suvremene brojeve. U njima je Učka rasvijetljena iz brojnih perspektiva: penjačke, markacističke, geološke, topografske, onomastičke, speleološke i dr., a opisivani su i izleti na tu planinu (usp. npr. P. I. 1957, Gomzi 1980, Pavelić 1985, Petričević 1986), među kojima je najopsežniji i najiscrpniji onaj Ive Lipovščaka, u kojemu opisuje i pogled s Učke (1951). Odjek Drugoga svjetskog rata zamjećujemo samo u pozadini objavljenih članaka, odnosno u uzgrednim bilješkama o tome da su ratna zbivanja prekinula dotadašnje planinarske aktivnosti u pojedinome dijelu Učke (npr. penjanje u Veloj dragi; usp. Tomšić 1950), uništila pojedina naselja, o čijoj poslijeratnoj obnovi svjedoče autori koji su onuda prolazili (npr. Mala Učka; usp. Malez 1952: 7–8)¹⁶ ili su pak pojedini autori tražili iz rata poznate lokacije, poput partizanskih osmatračnica i sl. Godine 1949. umjesto svojega tradicionalnog imena *Hrvatski planinar*, koje je nosio prethodnih pedeset godina, časopis mijenja ime u *Naše planine*, koje će zadržati sve do 1991. godine.

Ernest Tomšić¹⁷ piše o Vranjskoj dragi, koja je danas poznata pod imenom Vela draga i zaštićena kao geomorfološki spomenik prirode. Autor ukratko prikazuje povijest dotad ostvarenih penjačkih uspona u tome kanjonu, smještenu na zapadnim obroncima Učke, iz čega doznajemo da je upravo Ernesto Tomsich jedan od članova penjačke skupine koja je često posjećivala Velu dragu od 1937. godine (1950: 83). Njegovu fascinaciju tim kanjonom lako čitamo između redaka u uvodnome opisu:

Pogled luta s tornja na toranj, dok njihova sjena poput neke ogromne kazaljke sunčane ure prelazi preko podnožja kanjona. Mašta radi. Evo divovske „Rukavice“ čiji je palac jasno odijeljen dubokom usjeklinom od vrha. Comicijev ili Veliki toranj veličanstvena monolitna stijena, koja je poput stupa izrasla iz sredine drage. „Bršljanov greben“ oštar poput noža i isturen kao brodski pramac. Golemi „Palac“-pesnica sa uspravljenim palcem, liči na pesnicu onog drevnog Rimljanina, koji je podigao svoj palac u znak da želi pomilovati nevinu žrtvu u cirkusu. „Psetance“ – nezgrapni kameni patuljak, čiju su glavu bacili među sipine prvi penjači, jer je bila opasna i nesigurna. Kroz „Prozor“ koji je nastao erozionim djelovanjem vode u kraškoj stijeni, otvara se pogled na najljepši toranj čitavog kanjona, Duizov toranj ili Garizendu, koja se uzdigla put neba, vitka poput egipatskog obeliska. Sa svake strane izgleda Garizenda drugačije: sa zapada kao ogromna čegrtuša, koja se spremila za napad, sa istoka liči na postolje spomenika, te je nešto nagnuta prema jugu, a sa sjeverne i južne strane poprima izgled bodeža. Njene stije-

16 O stradanju Male i Vele Učke 1944. godine v. više u Žigulić 2017.

17 Vjerojatno je upravo ovaj autor onaj iskusni i prekaljeni planinar *Ernest Tomasić* koji se spominje kao vodič planinarskog izleta na vrh Učke za učenike riječke škole „Rudolf Tomašić“ u 1988. godini (Mamula 1988: 238).

ne, bridovi, kamini i žlijebovi razbacani su kao u nekom paklenom kotlu, na čijim vrhovima grakću crni gavrani. (Tomšić 1950: 80)

Autor potom nabraja i predstavlja penjačke putove i smjerove dajući njihov kratak opis i skicu uz podatke o visini (dužini), težini, opremljenosti i vremenu potrebnu za uspon: Comicijev toranj (Veliki toranj), Rukavica, Bršljanov kuk, Palac, Psetance i Kucelo te Duizov toranj (Garizenda) (1950: 84–91). Članke penjačke tematike nastavit će u kasnijim brojevima Daniel Burić svojim predstavljanjem prvenstvenoga smjera Kid koji su Jurica Sekelj i on ispenjali kraj autokampa u Medveji (1974: 204).

Mirko Malez izvještava o rezultatima geološkoga kartiranja Učke koje je provedeno 1951. i 1952. godine upravo na području njezina masiva od Čičarije i Kastavske šume na sjeveru do Plominskog zaljeva na jugu (1952). Iz njegovih članaka doznajemo da je Učku, koja je u to doba vrlo popularno planinarsko odredište, prvi put posjetio 1949. godine radi geološkoga kartiranja, vraćajući joj se kasnije svake godine, a osobito zanimljivom drži činjenicu da njezin smjer pružanja odstupa od smjera pružanja Dinarida (1953: 122). U prvome članku vrlo kratko opisuje složenu orogenezu Učke te ističe da je Učka građena od stijena iz razdoblja mezozoika i kenozoika: prvom pripadaju vapnenci i dolomiti, a drugom, između ostaloga, siparišta (1952: 3–4). U nastavku pratimo put od Plomina kao polazišta za najjužniji dio učkarskoga masiva preko vrhova Kalić, Sisol, Ozrinj, Kremenjak, Brgud, Perun, Šumber, Straževni vrh, Rtić, Kučac do Poklona kao polazišta za najviše vrhove Učke, među kojima spominje: Topolski vrh, Plas, Pošta, Vojak, Veli vrh, Suhi vrh, Sedlo i Argun, a potom i manje vrhove ispod 900 m visine: Petnički vrh (Pećnik), Lovrišin, Gorica, Mali i Veliki Knez-grad (1952: 4–8). Autor komentira geološki sastav različitih učkarskih predjela bacajući usput pogled na istarsku i primorsku stranu, uz kratak osvrt na povijest naselja (Plomin, Mala Učka, Vela Učka) i pastirskih stanova (Podmaji), odnosno donosi pokoju zanimljivost iz učkarske flore i faune. Malezov prilog završava osvrtom na Kroh (Krog), Vranjsku ili Velu dragu, Mali i Veliki Planik te pošumljene vrhove jugoistočno od Planika: Crkveni vrh, Vetren vrh (Vetven vrh), Brložnik, Makljen vrh, Panjak i Budišin vrh (1952: 10). Slično Ivi Lipovščaku dvije godine ranije, Malez se posebno osvrće na vrhove južnoga učkarskoga grebena, na kojemu tada nema markiranih putova, dok krajolik nudi prekrasne vidike, uživanje u raznolikim morfološkim oblicima te upoznavanje sa zanimljivom florom i faunom (1952: 5). Glavni greben Učke, iako planinarski poznatiji, u Malezovo je vrijeme označen već izbljedjelim markacijama pa naglašava da bi ih bilo potrebno obnoviti (1952: 9). Malez će o Učki pisati u *Našim planinama* i iduće godine (1953), u članku u kojemu usustavljuje bilješke

i oblikuje priču o geološkoj povijesti Učke kako bi čitateljima približio njezinu orogenezu.¹⁸

Mihajlo Pražić smatra da se o Učki pisalo premalo i da se o njoj malo zna unatoč tomu što je vrlo često posjećena, stoga svojim člankom želi pridonijeti boljemu poznavanju toga zanimljivoga planinarskog odredišta (1960). Na početku upozorava na pogrešan unos toponima Učka na specijalki gdje je tim imenom označen i dio naselja Mala Učka i najviši vrh masiva (1960: 251). Većina planinara, ističe Pražić, odabire uspon na Vojak, a polazište im je prijevoj Poklon ili koji od gradića u podnožju: Lovran, Medveja ili Mošćenička Draga, dok zapadna strana Učke, gdje se nalaze naselja Mala i Vela Učka, ostaje vrlo često izvan planinarskoga posjeta (1960: 251). U nastavku autor pobliže upoznaje čitatelje s područjem Male Učke i njezinim stanovnicima¹⁹ te kanjonom Mošćeničke Drage. Osobito su vrijedna autorova zapažanja o učkarskoj toponimiji, u kojoj prepoznaje imena starijega, pretkršćanskoga podrijetla (Perun, Trebišće, Podtrebišće),²⁰ ali i imena mlađega podrijetla, nastala nakon 13. stoljeća, kojima pripadaju toponimi Učka i Vojak (1960: 254). Valja naglasiti da je Pražić izvršno upoznat s povijesti područja o kojem piše, što se vidi iz odlomka posvećena nekadašnjemu mlinu iznad naselja Potoki (nekad Podtrebišće), za koji mu je poznato da se spominje već u 16. stoljeću u oporuci Jurja Mohovića iz Kraja (1960: 253).

Na stranicama *Naših planina* nalazimo i podatke o planinarskim domovima na Učki. Godine 1956. spominje se razgledna kula na vrhu Učke „koju su podigli talijanski planinari za talijanske okupacije Istre“, u kojemu otvorenom skloništu ima mjesta za nekoliko osoba, dok se na sedlu nalazi planinarski dom „Učka“, koji funkcionira kao ugostiteljski objekt (Poljak 1956: 70–71). Potaknut tim člankom, tri godine kasnije Janko Sendjerdji piše o svojim sjećanjima na događaje na planinama i vrhovima uz graničnu liniju s Italijom, među njima i

18 Malezov osvrtno na planinarsku kulturu mogli bismo bez ikakvih izmjena prenijeti i danas: „Dobro poznavanje neke planine ne sastoji se samo u tome, da planinar upozna sve putove, staze, jaruge, izvore, potoke, pećine, te imena raznih kota i vrhova na njoj. Planinar tek onda dobro pozna planinu, ako je upoznao bar djelimično geološku građu, oblik i stanak, zatim raslinstvo (floru) i životinjstvo (faunu), te meteorološke osobine planine koju posjećuje. O tim osnovnim pogledima morao bi voditi računa svaki planinar kada se sprema na koju planinu. Točno je, da za to treba imati neko osnovno znanje, a to nije teško steći, jer čitanjem naučno-popularnih članaka i pohađanjem raznih stručnih planinarskih predavanja, uz malo truda i muke to će postići svaki planinar. Takva osnovna znanja o nekoj planini, pružaju planinaru mnogo koristi.“ (1953: 121)

19 Proces depopulacije Male Učke započeo je već nakon Drugoga svjetskog rata, ali u Pražićevu je vrijeme naselje još uvijek imalo 64 stanovnika, od čega 14 djece osnovnoškolskoga uzrasta (1960: 252). Autor izdvaja kao kuriozum činjenicu da je zbog oštrem klime osnovna škola „još do ove godine bila sigurno jedina škola u Jugoslaviji u kojoj su glavni godišnji školski praznici trajali od polovice prosinca do polovice veljače, a za vrijeme ljeta djeca su išla redovno u školu.“ (1960: 252) Danas je Mala Učka vrlo slabo naseljena.

20 Suvremeni pogled na toponimiju i topografiju pretkršćanskoga sloja spomenutoga područja dao je Radoslav Katičić (2006).

na Učku. Ističe kako je razgledna kula podignuta još prije Prvoga svjetskog rata (danas se smatra oko 1911.), a sam je u njoj boravio tijekom trodnevnoga geodetskog mjerenja s talijanskim kolegama u studenome 1921. godine, kada je u njoj našao „mnogo razbacanih i polupanih predmeta vojne opreme austro-ugarske ratno-pomorske osmatračnice.“ (1959: 175)

Na Učki su tijekom povijesti postojala tri planinarska doma. Prvi je Kronprinzessin Stephanie Schutzhaus, preimenovan oko 1920. u Rifugio Duchessa d'Aosta, koji je na inicijativu Ferdinanda Brodbecka izgradio Austrijski turistički klub 10. travnja 1887. (Poljak 1975: 266):

Opskrbnik – hotelijer bio je neki maleni, debeli i brbljavi trščanski Talijan, Adriano. Na dugačko i široko pričao je taj Adriano, kako je još prije Prvog svjetskog rata dolazio k njemu na Učku iz Opatije „cijeli aristokratski Beč i Pešta“. Prema njegovom pričanju bilo je tu grofica, princeza, a navodno čak i jedna kraljica. Na magarcima su jašile od hotela konjsko-planinarskom stazom (postoji još i danas) i penjale se na sam vrh Učke i razglednu kulu na njemu, i tu se slikale u raznim grupama i pozama. (Sendjerdji 1959: 174)

U Drugome svjetskom ratu domaćin i njegova obitelj ubijeni su, a dom je spaljen:

Vrijedno je spomenuti i dugogodišnjeg opskrbnika te kuće, Antona Adrianija, rodom iz Beča, koji je objekt veoma dobro vodio gotovo čitavih pola stoljeća. Pored kuće imao je vlastitu malu farmu, proizvodio je led i vršio neke vrsti poštanske službe između poštanskih ureda i planinskih sela. Za posljednjeg rata noću je primao na konak partizane, a danju su mu u kuću zalazili njemački vojnici. Strijeljan je radi toga zajedno sa ženom nedaleko doma 1943. godine. (Poljak 1967a: 126)

Drugi planinarski dom, odnosno hotel, izgrađen je nakon rata u blizini staroga, služeći najprije kao ugostiteljski objekt i gostionica, no potom dolazi u ruke Planinarskog društva „Opatija“ te je otvoren 5. listopada 1958. (Uredništvo 1959a: 81). Godine 1960. izvještava se o konačnome uređenju toga doma (Uredništvo 1960: 141):

Planinarski dom na Učki konačno je uređen. PD u Opatiji organizira svake nedjelje izlet autobusom do doma, gdje se može dobiti planinarski ručak uz pogodovnu cijenu. Dom sada raspolaže sa 25 ležaja i lijepo uređenom restauracijom.

Unatoč početnom elanu to ga planinarsko društvo nije moglo održavati, pa je ponovno predan ugostiteljskom poduzeću, o čemu se vrlo negativno izvještava u dvobroju *Naših planina* za srpanj i kolovoz 1961., zbog čega im je i oduzet 1962. godine, a spominje se ujedno i da je razgledna kula u vrlo lošem stanju (Uredništvo 1961; Poljak 1975: 266).

Treći je planinarski dom jedini koji postoji do danas u svojoj prvotnoj funkciji, a koji su izgradili članovi Planinarskoga društva „Opatija“, koje i danas njime upravlja, prenamijenivši staru gospodarsku zgradu koju im je 1962. ustupila Općina Opatija i otvorivši ga 12. rujna 1965. godine (Uredništvo 1962: 141; Poljak 1975: 266):

U okviru proslave 20-godišnjice oslobođenja otvoren je 12. rujna 1965. godine novi planinarski dom na Poklonu na Učki na visini od 925 m. Dom su izgradili dobrovoljnim radom članovi planinarskog društva „Opatija“ uz pomoć SOFK općine Opatija i privrednih organizacija. [...] Otvorenju doma prisustvovao je veliki broj planinara i građana iz Rijeke, Opatije i ostalih okolnih mjesta. (Uredništvo 1965)

Svojevrstan adresar planinarskih domova, odnosno njihov popis bit će periodički objavljivan i u kasnijim brojevima (usp. npr. Poljak 1993: 101; 1995b: 110; 1996: 308; Uredništvo 1997c: 228).

Slika 1. Otvaranje planinarskog doma na Poklonu, 12. rujna 1965. (Uredništvo 1965)

Figure 1. Opening of the new Poklon mountain lodge, September 12, 1965.
(Uredništvo 1965)

Učku nalazimo i u topografskim priložima u *Našim planinama*. Mirko Marković prikazao je orografiju tadašnjih jugoslavenskih zemalja na starim kartografskim prikazima nastalim od antike do prve polovice 19. stoljeća, a u okviru toga prikaza spominje i Učku, izdvajajući dva kartografska prikaza: najstariji prikaz njezina (bezimenog) masiva na tzv. *Tabuli Peutingeriani* iz 3. stoljeća te u odnosu na prethodne karte detaljniji kartografski prikaz iz 1571./1572. godine Giacoma Francisca Camocija, koji je upotrijebio slavensko ime *Monti dela Ucka* (1963: 66, 69).

Željko Poljak izvještava pak o svojoj potrazi za najstarijim planinarskim putopisom na hrvatskome jeziku u povijesti hrvatskoga planinarstva, koja je rezultirala pronalaskom putopisa Avelina Čepulića *Zora na Učki*, izvorno objav-

ljena u zagrebačkome tjedniku *Neven* 1852. godine, a reproducirana u dvobroju *Naših planina* za svibanj i lipanj 1963. godine. U svojem putopisu Čepulić opisuje noćni uspon na vrh Učke poduzet 4. srpnja 1852., koji je skupini omogućio doživljaj svitanja na Učki.²¹ Zanimljivo je da se u tome putopisu najviši vrh Učke naziva *Goljak*: „Tako naš narod zove vrhunac od Učke; po svoj prilici stoga, što je gol, dočim su druge glavice zaraštene i posute šumom.“ (Čepulić 1963: 127) Željko Poljak upozorava na tu netočnost, ali pripisuje ju autorovoj težnji da objasni podrijetlo toga toponima (1963: 124). U skladu s vremenom nastanka putopisa Čepulić se osvrće na brojnost talijanskih i rjeđe njemačkih natpisa, zalažući se za dvojezičnost kakva je u susjednoj Sloveniji, gdje su natpisi i na njemačkome i na slovenskome jeziku, navodeći kao primjer Istranina kojega je sreo putem, a koji je posvjedočio kako zna „za svoju potrebu čitati, no da talijanski ne razumije.“ (Čepulić 1963: 128) Poljak rekonstruira društveno-politički kontekst nastanka Čepulićeva putopisa i skicira autorov životni put, a važnost samoga teksta u kontekstu hrvatskoga planinarstva uopće sumira ovako: „Prema tome kod historijskog promatranja našeg planinarstva treba segnuti daleko više u prošlost nego smo to do sada činili. Počeci našeg planinarstva sežu dakle daleko prije osnutka *Hrvatskog planinarskog društva* (1874) i osnutka prve planinarske organizacije na svijetu, poznatog *Alpine Club-a* u Londonu (1857. godine).“ (Poljak 1963: 125)

Markacističke aktivnosti na području Učke pratimo najprije u izvještajima o markiranju planinarskih putova na području Istre, a tako i same Učke, a potom i u vijestima o otvaranju obilaznica kojima je Učka jedna od kontrolnih točaka. Godine 1953. markirano je osam putova: Opatija – Pobri – Matulji, Matulji – Trpnji – Kučeli(!) – Kriva, Opatija – Zadka, Tumpići – Planik, Opatija – Poljane – Poklon, Korići – Pečnik(!) – Poljane, Poklon – Vrh Učke (sjeverni put), Liganj – Ivulići – Vrh Učke (D. K. 1954: 235). Godine 1955. markirana su tri puta: Vrh Učke – Mala Učka – Mošćenička Draga, Opatija – Bregi – Orljak, Opatija – Poljane – Poklon, a zaslužnim se za njihovo markiranje navodi Planinarsko društvo „Opatija“ (D. K. 1956: 52).

U dvobroju za srpanj i kolovoz 1966. godine Uredništvo izvještava o osnivanju Riječkoga planinarskog puta ili transverzale na inicijativu Općinskoga planinarskog saveza Rijeke, koja počinje u Lovranu i vodi najprije preko Učke prema Planiku i Lisini, a koja će „[p]rema konfiguraciji tla i vidicima“ biti „jedna od najljepših transverzala u Hrvatskoj.“ (Uredništvo 1966: 189) Iduće godine objavljena je vijest o njezinu službenom otvaranju 2. srpnja 1967. godine (I. L. 1967: 235–236), a potom u dvobroju za studeni i prosinac iste godine na samome kraju i karta te obilaznice s njezinim opisom, pravilima obilaska, popisom kontrolnih točaka i zanimljivosti na putu te korisnim informacijama u vezi s

21 U članku *Planinarstvo na Rijeci do Drugog svjetskog rata* Čepulićev se putopis smatra vrlo dragocjenim jer je riječ o prvome poznatom podatku o riječkim planinarima (1985: 108). Godine 1877. Ferdinand Brodbeck organizira pohod 150 do 200 planinara iz Beča na Učku, gdje su prisustvovali otvaranju planinarske kuće „Kronprinzessin Stephanie Schutzhaus“, koju je izgradio Austrijski turistički klub (*Planinarstvo na Rijeci do Drugog svjetskog rata*, 1985: 109).

udaljenostima, mogućnostima noćenja i prometom. Godine 1977. Viktor Stipčić izvještava o proslavi prvoga desetljeća Riječke transverzale, ističući kako nije zanimljiva samo domaćim već i brojnim inozemnim planinarima i turistima koji su je u tome razdoblju obišli te žali što prigodna brošura nije objavljena i na stranome jeziku (1977: 133). Godine 1987. Miljenko Pavešić piše o obilježavanju njezinih prvih dvadeset godina i iznosi statistiku o njezinu obilasku: „transverzalu je obišao 641 planinar iz 91 društva, iz svih naših republika i autonomnih pokrajina izuzev iz SR Crne Gore, Makedonije i SAP Kosovo.“ (Pavešić 1987: 225) Na istome mjestu Pavešić izdvaja „Kamenjak“ iz Rijeke i „Željezničar“ iz Zagreba kao planinarska društva s najvećim brojem obilaznika. Svečanom obilježavanju 20. obljetnice Riječke transverzale prisustvovalo je oko 200 planinara iz planinarskih društava Rijeke, Opatije i Crikvenice (Pavešić 1988: 48).

Slika 2. Planinari na Vojaku, najvišem vrhu Učke. (Petričević 1986: 125)

Figure 2. Mountaineers at Vojak, the highest peak of Učka. (Petričević 1986: 125)

Riječka transverzala nije (bila) jedina planinarska obilaznica koja je obuhvaćala i područje Učke. Učka je (bila) jedna od kontrolnih točaka i nacionalne transverzale „Po planinama SR Hrvatske“, predstavljena žigom u planinarskom domu na Poklonu, kako izvještava Željko Poljak prilikom njezina osnivanja (1970: 146).²² U jednome od narednih brojeva bit će objavljen i kratak prilog

²² U dvobroju za svibanj i lipanj 1984. godine Željko Poljak propituje mogućnost ostvarenja Jadranskoga planinarskog puta, čijom bi Učka bila polaznom točkom (1984: 120–123).

Berislava Magića, člana Planinarskoga društva „Rade Končar“, o obilaženju transverzale „Po planinama SR Hrvatske“, gdje donosi opis nekoliko prijedehnih cjelina. Opisuje kako su članovi Društva započeli obilazak od Poklona i Vojaka, ističući prekrasan pogled na Kvarnerski zaljev, ali sa žaljenjem ustvrđujući da je planinarski dom iznevjerio njihova očekivanja: „Dom je, nažalost, bio zatvoren, a drugi objekti u blizini u žalosnom stanju, kao očit primjer jednostranosti u shvaćanju turizma.“ (1976: 42)

Planinarski dom „Poklon“ i najviši vrh Učke Vojak kontrolne su točke i Istarskoga planinarskog puta „Labinska republika“, koji je otvorilo zagrebačko Planinarsko društvo „Željezničar“ 1. svibnja 1976. godine na inicijativu Josipa Sakomana, o čemu se izvještava na nebrojčenoj predzadnjoj stranici u dvobroju *Nasih planina* za rujnu i listopad 1976. godine (Uredništvo 1976). Uz Sakomana kao autora i organizatora u stvaranju su te obilaznice sudjelovali i Ivo Veronek, Željko Poljak, Ivo Štok i Miro Ivanišević (Uredništvo 1977: 133). Kako piše Josip Sakoman, samo tijekom prvosvibanjskih praznika iduće godine tu je obilaznicu prošlo više od 120 obilaznika (1977: 191). Od otvorenja pak same obilaznice 1. svibnja 1976. do kraja 1977. obišlo ju je 305 planinara „iz svih republika i pokrajina, osim Makedonije i Kosova“ (105 obilaznika 1976., a 200 obilaznika 1977.), a „[o]rganizator je dobio mnoga pismena i usmena priznanja o ljepoti Istarskog planinarskog puta ‘Labinska republika’“ (Sakoman 1978a: 46). Josip Sakoman iste će zime s trojicom planinara proći čitav Istarski planinarski put od Slavnika do Učke zimi, za što su im trebala dva dana. O teškim uvjetima dobro svjedoči sljedeći odlomak (Sakoman 1978b: 88):

Put preko Brajkovog vrha i Planika do Učke bio je vrlo naporan. Snijeg je stalno padao, nošen jakom burom, koja nas je na brisanim prostorima zanosila. Snijeg je prema Planiku bio sve viši. Mjestimično je dosizao visinu i do dva metra. Na prijevojima između Planika i Učke bura je toliko puhala, da nas je skoro otjerala natrag u Brgradac. Jednim dijelom smo hodali po snijegu u mraku, jer smo na Poklon stigli tek u 19,30 sati.

Sakoman će i u narednim brojevima redovito izvještavati o novostima na Istarskome planinarskom putu (usp. npr. Sakoman 1982, 1987, 1988; usp. i Uredništvo 1987), ističući kako „[s]kupštine općina Buzet, Labin, Pazin i Koper pridaju posebnu važnost ovom planinarskom putu koji povezuje dvije republike kroz središte Istre i posebno to vrijedi kao doprinos godišnjici prisjedinjenja Istre i otoka matici zemlji (1943–1978).“ (Sakoman 1978d: 252) Trodnevni obilazak Istarskoga planinarskog puta u proljeće 1978. opisao je srpski planinar Vlastimir Jovanović iz Arandelovca, osvrnuvši se između ostaloga na gostoprinstvo domara planinarskoga doma na Poklonu i ugođaj koji su doživjeli na Vojaku (Jovanović 1978: 252):

Najzad smo na vrhu Učke, Vojaku (1396 m). Ovaj vrh nas ne prima baš gostoljubivo. Sav je u tamnim pramenovima magle, a vjetar duva brzinom od preko 50 km na sat. Zato se na Vojaku ne zadržavamo mnogo, tek toliko da ovjekovječimo ovaj nezaboravni doživljaj i kraj Istarskog planinarskog puta.

Godine 1983. Sakoman nudi novu statistiku obilaska Istarskoga planinarskog puta: od otvorenja do tada obilaznicu je prošlo 1033 planinara iz čak 81 različitog društva, među kojima najviše članova planinarskih društava „Željezničar“ iz Zagreba i „Kamenjak“ iz Rijeke: „BiH 61, Slovenija 136, Srbija 24, Hrvatska 798 i Vojvodina 14.“ (Sakoman 1983: 41) Tri godine poslije Sakoman izvještava o skromnoj svečanosti kojom je 1. svibnja 1986. obilježeno prvih deset godina postojanja Istarskog planinarskog puta, a koji je dotad obišlo 1425 planinara (1986: 144). Uz zemlje navedene u prethodnoj statistici, sada se bilježe i obilaznici iz Francuske, Zapadne Njemačke, Čehoslovačke i Australije.

U dvobroju za svibanj i lipanj 1967. godine Željko Poljak donosi nekoliko neobjavljenih poglavlja iz svojega vodiča po Učki, koji će biti objavljen te iste godine (1967a, 1967b). Najprije predstavlja osnovna prirodna obilježja Ćićarije na sjevernome istarskom rubu i Učke na najistočnijem istarskom dijelu, ističući kako se uobičajeno njihovom granicom smatra prijevoj Poklon, „koji je sa svojim cestovnim prijelazom i koncentracijom turističkih objekata istovremeno najvažnije uporište za pohode u obje skupine i uopće najvažnija turistička(!) tačka u istarskim planinama.“ (Poljak 1967a: 122) Slijedi prikaz geologije i flore istarskih planina, stanovništva i njegove prošlosti od prapovijesti do Drugoga svjetskog rata, gdje se autor posebno osvrće na granični položaj Učke i Ćićarije:

Dugi niz stoljeća bile su istarske planine politička granica koja je dijelila stanovništvo Istre na dva dijela. Za vrijeme Ilira dijelila je Histre od Liburna, za vrijeme Bizanta Rimsko carstvo od hrvatske kraljevine, a od 15–18. stoljeća mletačku interesnu sferu od austrijske i habsburške. Međutim, hrvatsko stanovništvo s obiju strana bilo je uglavnom isključeno iz političkog života, bavilo se ratarstvom i stočarstvom i bilo u feudalnom odnosu prema vlasnicima zemlje. Planinsko stanovništvo, a osobito Ćići, živjelo je nešto slobodnije, ali gotovo stalno u velikoj oskudici radi pasivnog kraškog zemljišta.“ (Poljak 1967a: 124)

U nastavku tumači podrijetlo imena Učka i njegov odnos prema talijanskim varijantama *Monte Caldiera* i *Monte Maggiore*, nakon čega daje kratak pregled povijesti planinarstva na Učki i Ćićariji od prvoga planinarskog putopisa u povijesti hrvatskoga planinarstva Avelina Čepulića preko dvaju svjetskih ratova sve do 1965. godine te prikazuje penjački potencijal Učke (Vranjska draga) i prometne prilike.

Toponim *Učka* intrigirat će i druge autore u *Našim planinama*. Viktor Ružić predložit će drugačije tumačenje toga imena, dovodeći u vezu u izvorima potvrđeni lik *Ujca* za Učku s istarskim prezimenom *Ujčić* (1976: 223). Svoj prilog rasvjetljavanju imena *Učka* daje i Mario Glogović, koji donosi nekoliko citata iz 19. stoljeća, među kojima i iz djela Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Ljudevita Vukotinovića Farkaša i Frana Kurelca, gdje se za nju rabi lik *Učka*, *Vučka* i *Monte Maggiore*, spominjući ujedno i istroromansko ime *Caldiera* (1986: 84). Vlado Oštrić prenosi pak zapis o Učki iz prijepisa *Lucidara* koji se nalazi u hrvatskoglagoljskome *Žgombičevu zborniku* iz 15. stoljeća: „Vaspet je jedna last / jaže zovet se Istrija. / I v tej zemlji je jedna gora, / jaže zovet se latinski Olinfos,

/ jaže je Učka. / I te gori visokost / ide daže pod oblaki.“²³ a potom taj zapis povezuje s pjesmom *Pod Učkun* Drage Gervaisa (1970: 201–202).

U svojoj seriji članaka o planinarskim marginalijama Vlado Oštrić usmjerio je pažnju i na Franu Supila, koji je za svojega boravka početkom 20. stoljeća u Rijeci bio redoviti posjetitelj Učke (1971: 143):

Ljeti nije dakako bilo tih kavanskih razgovora [...] jer bi već nedjelju ujutro Supilo nestao. Pravio je ekskurzije, uvijek pješke i uvijek sam, ili se je negdje kod Kantride sunčao i kupao po čitav dan. I čudnovato, nikad ga nisu njegove šetnje vodile na istok grada, nego uvijek na zapad. Učka gora i njezini obronci imali su za njega osobit čar. Čičarija, ta etnološki i biološki interesantna visoka ravnica Istre, zanimala ga je izvanredno.

U nastavku su Oštrićeva članka objavljene tri Supilove fotografije snimljene na različitim lokacijama na Učki.

Mladen Trajković izvještava pak o konačnom probijanju tunela kroz Učku u svibnju 1978. godine, upućujući na prometnu, gospodarsku, društvenu i simboličku važnost toga događaja (1980). Nakon svečane proslave proboja prvi su tunelom prošli članovi zagrebačkoga planinarskog društva „Željezničar“, i to njih dvadesetak, ušavši na istarskoj, a izašavši na opatijskoj strani, za što im je trebalo 1:40 h (Sakoman 1978c: 182). Radovi na izgradnji toga tunela rezultirali su neočekivano i velikim speleološkim otkrićem, o kojemu je izvijestio Srećko Božičević u dvobroju *Naših planina* za ožujak i travanj 1982. godine. Prilikom jednoga miniranja u ljeto 1977. izbila je velika količina vode, zbog čega su pozvani speleolozi Geološkoga zavoda, čiji se istraživački rad naposljetku s predviđenih desetak dana protegnuo na nekoliko mjeseci. Otkriven je vrlo složen spiljski sustav „kanala i dvorana, kojima ukupna dužina za sada iznosi oko 1300 metara. Malo bi tko mogao povjerovati da se svega pedeset metara od tunelskog prostora nalaze dvorane duže od stotinu metara, da je od najviše do najniže točke ovog sistema visinska razlika od 135 metara i da u kišnom i zimskom periodu u ovom podzemlju teče prava rijeka koja uz zaglušujuću buku nestaje u ponorima jedne velike dvorane.“ (Božičević 1982: 81) Prije Božičevićeva priloga jedini je članak koji pristupa Učki iz speleološke perspektive onaj Vladimira Božića iz 1975. godine, iz čijega pregleda zaštićenih speleoloških objekata u Hrvatskoj doznajemo da je za zaštitu kao speleološki objekt bila predložena Oporovina iznad Medveje na Učki, no bez uspjeha (1975: 198). Godine 1989. „nabušena kaverna uz tunel ‘Učka’“ četrnaesti je hrvatski spiljski sustav po dužini (1490 m) (Kuhta 1989: 235).

Ostatak članaka o Učki obuhvaća priloge u kojima autori opisuju poduzete izlete i uspone na toj planini, od kojih nisu svi podjednako uspjeli. Primjerice Valent Hofer piše o svojem usponu iz Brseča na Sisol kao „najjužniji stožac Učke“ koji je poduzeo sa svojim prijateljem Karlom. Opisuje težak uspon zbog strmih dijelova, zbog čega je, umoran, ostao čekati Karla ispod vršnoga dijela

23 O oronimima, odnosno imenima planina, gora i sl. u hrvatskim *Lucidarima*, među kojima je i *Učka*, v. više u Kapetanović 2005: 19–20.

kraj prirodnoga okna Provrtenice, dok se Karlo odvažio nastaviti prema vrhu, s kojega se vraća izmoren: „Oko podne evo natrag mog Karla! Bijesan je, raščupan i izguben. Veli da je put preko škrapa i šikara upravo strašan, i da s vrha nije imao nikakav vidik. Ja sam zadovoljan, jer se nisam izložio takvu naporu.“ (Hofer 1977: 132) Dvije godine nakon toga članka Hofer će s nostalgijom opisati kako promatra Učku sjedeći na klupici u Moščeničkoj Dragi, ali više ne može na vrh zbog starosti (1979: 83). Zbog toga se nada da će odavno planirana izgradnja žičare na Učku biti konačno i ostvarena.

U zanimljivu članku *Riječke čakule o Učki* Viktor Ružić navodi nekoliko citata autora koji opisuju vidik s njezina najvišeg vrha navodeći kako su vidjeli Veneciju, a potom propituje koliko je to doista moguće s obzirom na nadmorsku visinu toga vrha, ali i Venecije same. Zaključuje da bi se nekako možda mogli nazrijeti obrisi najviših građevina, ali da se sama Venecija ne može u cijelosti vidjeti. Dajući naputak svima koji bi željeli uhvatiti dobar trenutak za promatranje toga udaljenog grada, piše sljedeće (Ružić 1978: 29):

Konačno je pronađeno sigurno uspješno rješenje (u djetinjstvu sam ga počeo čuo):

- čekati oluju oko ljetnog solsticija,
- posuditi od barbe najbolji dalekozor,
- biti na vrhu Učke u cik zore,
- ne zaboraviti sa sobom ponijeti razglednicu od Venecije.

(Izvadivši razglednicu iz naprtnjače, moći ćemo bez laganja, ali sa „reservatio mentalis“, pričati prijateljima, da nam je uspjelo s vrha Učke vidjeti Veneciju!)

Tradiciju opisivanja manje poznatih dijelova Učke nastavlja Donald Gašparac, koji je opisao svoj obilazak novomarkiranoga puta koji su označili riječki planinari preko Orlovih stijena i Brložnika (1979: 87–88).

Na stranicama *Naših planina* nalazimo izvješća i o raznim natjecanjima, susretima i sletovima na Učki, među kojima su primjerice orijentacijski marš u čast Dana mladosti održan 24. svibnja 1959. (Uredništvo 1959b); Zbor planinara kotara Rijeke održan 4. listopada 1959., koji je okupio oko 1000 sudionika (Uredništvo 1959c), „Orijentacioni marš za trofej Torpedo“ održan 22. svibnja 1966. „na terenu Učke na Lisini“, na kojemu je sudjelovalo čak 40 ekipa (P. D. 1966: 281–282), od kojih je nekoliko okupilo impresivan broj sudionika; tradicionalan marš planinara putovima partizana „Učka 1979.“, koji je završio na prijevodu Poklon (Bogović 1979a, 1979b); Omladinski marš „Učka 1989.“ (Mamula 1989a: 144); izlet domaćih i inozemnih enigmata na Vojak (Sakoman 1991a: 95). Pohod na Učku 1972. godine okupio je 600 planinara s područja Rijeke i Opatije iz planinarskih društava „Tuhobić“, „Opatija“, „Torpedo“, „Kamenjak“, „Učka“ i „Platak“ „[u] akciji ‘80 vrhova’ za 80. rođendan maršala Tita“, u okviru čega je održano i orijentacijsko natjecanje „Trofej Tuhobić“:

Nakon svečane proslave upriličeno je planinarsko veselje, organizirani grupni izleti na okolne vrhove, a alpinisti su demonstrirali svoje vještine. Akcija na Učki je vrlo uspješna. Prenošena je radio stanicama, po televiziji Zagreb, te registrirana u štampi. (Vičić 1972: 152–153)

Najmasovniji pohod o kojemu se donosi vijest u *Našim planinama* nesumnjivo je treći memorijalni pohod na Učku, održan 15. rujna 1985. u organizaciji riječkoga planinarskog društva „Platak“, kada je u usponu na Vojak sudjelovalo oko 2500 planinara iz 45 planinarskih društva iz cijele Jugoslavije (Trinajstić 1985: 204). Pohodi na Učku organizirani povodom pripajanja Istre Hrvatskoj i narednih su godina privlačili velik broj planinara (usp. npr. Mamula 1989b: 286), pa je primjerice na osmome ponovno 1000 planinara i ljubitelja prirode bilo na vrhu Učke (Sakoman 1990, 1992b).

Slika 3. Učka 1984. Autor: Jovan Miljković. (Miljković 1989: 145)

Figure 3. Učka 1984. Author: Jovan Miljković. (Miljković 1989: 145)

5. U novijoj povijesti: 1991.–1998.

Godine 1991. službeno glasilo Planinarskog saveza Hrvatske u dvobroju za svibanj i lipanj napušta ime *Naše planine* i vraća svoje tradicionalno *Hrvatski planinar*. U ovome razdoblju nastavljamo pratiti ponajprije markacističke izvještaje i opise izleta, a za razliku od prethodnoga razdoblja u središte interesa dolazi zaštita prirode. Naime upravo se u ovome razdoblju počinje intenzivno raditi na tome da se Učka (i njezina okolica) zaštiti kojim oblikom prostorne zaštite.

U dvobroju za rujan i listopad 1991. godine neumorni promicatelj Istarskoga planinarskog puta Josip Sakoman izvještava o tome da je „skupina od sedam planinara željezničara“ na povratku s markacističke akcije na Ćićariji obnovila svoja obilježja i na vrhu Učke, gdje su uživali u lijepim vidicima i pratili rad riječke alpinističke škole, a markacije „oko vrha i na samom vrhu Učke“ obnovili su i iduće godine (1991b: 239; 1992a: 283). Godine 1995. Sakoman nudi nove statističke podatke o obilasku Istarskoga planinarskog puta: od 1976. do kraja 1994. tu je obilaznicu prošlo 2020 planinara (1995: 62). Iduće godine obilježena je 25. godišnjica te planinarske obilaznice, o kojoj proslavi također doznajemo iz Sakomanova pera (1996: 297).

Članak Branka Lončara u dvobroju za svibanj i lipanj 1992. godine posvećen je 25. obljetnici Riječke planinarske transverzale, „koja prolazi najljepšim mjestima kvarnerskog planinskog okruženja“ (1992: 121). U tome je članku njegovim ciljem upoznati čitatelje s najzanimljivijim planinarskim odredištima Kvarnerskoga zaljeva, potaknut spoznajom da širi planinarski krugovi nemaju dovoljno informacija o vrhovima koje bi mogli obilaziti primjerice i tijekom zime. Na početku članka doznajemo o velikoj popularnosti najvišega vrha Učke Vojaka, koji je poznat „velikom broju planinara Hrvatske, pa i šire“, zasigurno zahvaljujući i činjenici da je Planinarsko društvo „Kamenjak“ organiziralo osam memorijalnih okupljanja na Vojaku između 1983. i 1990. godine (Lončar 1992: 119). U nastavku autor razvrstava vrhove u tri zone s obzirom na njihovu visinu, a unutar njih predlaže vrhove koje bi vrijedilo posjetiti, među kojima i učkarske: u najnižoj visinskoj zoni Orljak, Pečnik(!), Knezgrad i Straževni vrh; u srednjoj visinskoj zoni Sisol, Kremenjak, Šestil, Grnjac, kružna tura s Poklona na Suhi vrh i Vojak, Brložnik, a kao vrhove sjevernoga grebena Učke navodi Brložnik, Ošalj vrh, Mali Planik, Brajkov vrh, Županj vrh, Vodička griža, Šija, Lepi, Zvoncevr vrh i Crni vrh; u najvišoj zoni spominje Vojak, Suhi vrh i Planik kao njezine najviše vrhove, a potom Šiju i Vodičku grižu (Lončar 1992: 120). Prva je visinska zona „ugodna za planinarenje zimi“, druga „za planinarenje u proljeće, s usponom po južnim primorskim padinama, gdje snježni pokrivač ranije nestaje, te u poznijoj jeseni kada su dani kraći“, dok je treća prikladna „za planinarenje ljeti, kada su na nižim primorskim planinama nenasnosne vrućine“ (Lončar 1992: 120).

Miljenko Pavešić priopćuje kako su članovi Planinarskoga društva „Torpedo“ 1994. godine markirali novu trasu na Učki od Prodola preko grebena na vrh

Šikovac do Provrtence, postavivši ujedno na Šikovcu kutiju s pečatom (1994: 239).

Glavni urednik *Hrvatskoga planinara* Željko Poljak popratio je kratkom bilješkom objavu 51. broja istarske tromjesečne revije *Jurina i Franina* (ljetojesen 1992.), gdje je objavljeno nekoliko priloga o Učki, od kojih izdvaja četiri²⁴ te ističe da je sve popraćeno s tridesetak slika u boji (1992: 279).

Darko Žubrinčić (1993) proglašava Učku i Čičariju najzanimljivijim dijelovima Istre, a s obzirom na svoje interese u članku teži vrlo sažeto prikazati povijest otoka Krka i Istre uz pregled najvažnijih spomenika, gdje je naglasak, dakako, na glagoljaštvu. Autor se usput poigrava s čitateljima jer pojedina vlastita imena i opće imenice piše glagoljičkim fontom, pozivajući tako čitatelje da sami odgonetnu što piše uz pomoć priložene tablice s prikazom glasovne i brojevne vrijednosti slova uglate glagoljice te njihovih latiničkih ekvivalenata.

Veljko Vlahović izvještava o usponu iz Lovranske Drage na Vojak koji je poduzeo s trojicom svojih prijatelja u srpnju 1993. godine, spominjući probleme s kojima su se susreli na putu (slaba markiranost prvoga dijela puta) i prekrasan vidik s najvišeg vrha Učke (Vlahović 1994: 60–61). Mirjana Trošelj izvještava o izletu u organizaciji Hrvatskoga planinarskog društva „Zagreb-Matice“ na Učku, u okviru kojega su članovi skupine sudjelovali u sletu istarskih planinara na Učki 1993. godine. Iz njezina članka doznajemo da su u okviru sleta bile organizirane dvije ture: uspon na Vojak sa zapadne ili sa sjeverne strane (1994: 103). Darko Popović izvještava o usponu iz Kraja na vrhove istočnoga grebena Učke Straževni i Šestil sa spustom u Moščeničku Dragu, čime su ta dva slabo poznata učkarska vrha prvi put opisana kao planinarska odredišta u *Hrvatskome planinaru* (1994).

Ivan Stošić obavještava u svojem članku iz 1994. godine da je zbog pretjerane sječe šuma i opsega pustošenja na Učki Komisija za zaštitu prirode Hrvatskoga planinarskog saveza, a na inicijativu opatijskih planinara i riječkoga Prirodoslovnog muzeja, apelirala na Zavod za zaštitu prirode da se spase Učka i Lisina, izvještavajući ujedno o početnim idejama da se one stave pod prostornu zaštitu: Učka najprije kao značajni krajolik, a potom park prirode, a Lisina kao park-šuma (1994: 283). Godine 1995. Stošić će izvijestiti o skupu planinara i ljubitelja prirode „Učka ‘95“, na kojemu se raspravljalo o strategiji koju je potrebno primijeniti kako bi se Učka i Lisina podvrgnule kojem tipu prostorne zaštite (1995). Godinu kasnije isti autor izvještava da je njihova inicijativa urodila plodom: Državna uprava za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa poslala je dokument s inicijativom da se Učka proglašava park-šumom, dok se na zaštitu Lisine radi i dalje (1996a: 94; 1996b: 124–125). Na skupu planinara i ljubitelja prirode „Učka ‘96“ ponovno se raspravljalo o proglašenju Učke parkom prirode

24 „Najzanimljiviji(!) je prilog Ivana Šugara ‘Runolist nad morem’, u kojem doznajemo da je na Učki pronađen runolist. U članku Claudija Pericina ‘Istarski zvončići’ opisani su botanički rariteti. Pod naslovom ‘Svilan, Perun i Zeleni Juraj’ riječ je o povijesnim lokalitetima, a na šest stranica je objavljen moj putopis ‘Hrptom Učke – od Planika do Plomina.’.“ (Poljak 1992: 279)

te usklađivanju načina na koji se pristupa Učki u objema županijama u kojima se nalazi: Primorsko-goranskoj i Istarskoj (Stošić 1996: 300; M. T. 1997: 30).²⁵ Godine 1997. izrađen je u okviru tzv. zelene propagande plakat u boji s prikazom Vojaka i Suhoga vrha zahvaljujući Stjepanu Fratri i lovranskim planinarima (Stošić 1997). U međuvremenu svjedočimo i pokretanju postupka za proglašenje Lisine park-šumom iz članka „Lisina park šuma“ (Uredništvo 1997b). U dvobroju za studeni i prosinac 1998. godine izvještava se o pripremi prijedloga da se Samoborsko i Žumberačko gorje, Učka, Ravna gora i Macelj proglašavaju parkovima prirode (Stošić 1998b: 338).

Devedesetih je godina 20. stoljeća vodeću ulogu u inicijativama i raspravama o zaštiti prirode na području Istre i Kvarnera imalo opatijsko Planinarsko društvo „Orljak“, o čijim se naporima s vremena na vrijeme izvještava u *Hrvatskome planinaru*. Tako čitamo kako je to planinarsko društvo jedan od organizatora skupa planinara i ljubitelja prirode „Učka ‘95“, na kojemu je poseban naglasak stavljen na zaštitu Učke i Lisine (Starčević 1995; Stošić 1995). Godine 1996. „Orljak“ šalje pismo Komisiji za zaštitu prirode Hrvatskoga planinarskog saveza o stanju na Sisolu nakon probijanja šumske ceste i sječe stabala, nakon čega je na putu ostalo mnogo granja (Starčević 1996). Dvije godine kasnije suorganizatorom je okrugloga stola o zaštiti okoliša u Mošćeničkoj Dragi, na kojoj se raspravljalo o utjecaju termoelektrana na okoliš, u prvome redu one u Plominu. Istom je prilikom „upozoreno na ugroženost, uslijed štetnih emisija, šuma Gorskog kotara i Učke, ali i lovora (*Laurus nobilis*), pa je potaknuta zaštita lovora i lovorovih šuma u Liburniji, koje su najveće na svijetu.“ (Stošić 1998a: 24)

6. Zaključak

Učka je jedna od stalnih tema na stranicama prvih sto godišta *Hrvatskoga planinara*, iako se ne ubraja u najopisivanije planine i vrhove. Ipak, uvid u korpus ukazuje na to da je bila vrlo popularno planinarsko odredište još od 19. stoljeća, a prijevoj Poklon, kao i danas, najvažnije ishodište i stjecište planinara na području Učke, ali i Ćićarije, kako doznajemo iz objavljenih radova u kojima se opisuju izleti i usponi na obližnje vrhove. S obzirom na popularnost Poklona, koju nesumnjivo duguje i boljoj prometnoj povezanosti zahvaljujući cesti Veprić – Vranja, jugozapadnom je dijelu Učke posvećeno manje radova, no pojedini su autori upravo zbog toga nastojali opisati i te, slabije poznate predjele. U skladu s prirodom planinarske kulture, u čijem središtu zanimanja ne ostaje samo planinarska infrastruktura (planinarske kuće i putovi) već uključuje (ili bi morala uključivati) i šira znanja o planini koju se posjećuje, objavljeno je više radova koji prikazuju primjerice geološka i prirodna obilježja Učke te njezin biljni i životinjski svijet, skiciraju ukratko njezinu povijest ili se pak osvrću na podrijetlo toponima i sl. S druge strane sasvim je logično da velik prostor zauzimaju upravo prilozi o planinarskim putovima, kućama i obilaznicama na području Učke,

²⁵ O istome je susretu izvješteno i u članku *Zaštiti Učku kao park prirode* (Uredništvo 1997a).

koje se informacije stalno prate i redovito osvježavaju. Da ta planina kao tema još uvijek nije iscrpljena, pokazuju najnoviji brojevi *Hrvatskoga planinara*, koji nisu zahvaćeni ovim istraživanjem, ali se potpuno uklapaju u opći razvojni tijek pisanja o Učki u tome časopisu (usp. primjerice Petrić 2017, Montan 2017, Eterović 2017).

Izvori i literatura

1. „Bibliografija Hrvatskog planinara“. 2019. URL: <https://www.hps.hr/hrvatski-planinar/bibliografija/> (15. rujna 2019.)
2. Bogović, Boris. 1979a. „Putovima partizana ‘Učka 79’“. *Naše planine*, LXXI/9–10, str. 238.
3. Bogović, Boris. 1979b. „Učka 1979“. *Naše planine*, LXXI/11–12, str. 284.
4. Božičević, Srećko. 1982. „Tunel ‘Učka’ otkrio podzemne planinske tajne“. *Naše planine*, LXXIV/3–4, str. 79–81.
5. Božić, Vladimir. 1975. „Zaštićeni speleološki objekti u Hrvatskoj“. *Naše planine*, LXVII/11–12, str. 197–199.
6. Burić, Daniel. 1974. „Smjer Kid na Učki kod Medveje“. *Naše planine*, LXVI/11–12, str. 204.
7. Čaplar, Alan. 2018. „120 godina ‘Hrvatskog planinara’“. *Hrvatski planinar*, CX/1, str. 18–28.
8. [Čepulić, Avelin] A. Č. 1963. „Zora na Učki“. *Naše planine*, LV/5–6, str. 125–128.
9. P. D. 1966. „Orijentacioni marš za trofej ‘Torpedo’“. *Naše planine*, LVIII/11–12, str. 281–282.
10. Dmitrović, Saša. 2013. *Bitne i spomena vrijedne činjenice o Učki*. Lovran: Javna ustanova „Park prirode Učka“.
11. Eterović, Igor. 2017. „Zataj(e)ni vrhovi Lovranštine“. *Hrvatski planinar*, CIX/4, str. 168–172.
12. Gašparac, Donald. 1979. „Brložnik na Učki“. *Naše planine*, LXXI/3–4, str. 87–88.
13. Glogović, Mario. 1986. „Nekoliko natuknica o imenu Učka“. *Naše planine*, LXXVIII/5–6, str. 84.
14. Gomzi, Milica. 1980. „Istarski mozaik“. *Naše planine*, LXXII/9–10, str. 205–206.
15. Grundler, Darko. 2018. „Priče iz davnine (1898.–1909.)“. *Hrvatski planinar*, CX/1, str. 29–37.
16. Hirc, Dragutin. 1898a. „O znatnosti i zadaći planinarstva“. *Hrvatski planinar*, I/1, str. 2–6.
17. [Hirc, Dragutin]. 1898b. „Književne obznane“. *Hrvatski planinar*, I/7, str. 111–112.
18. Hirc, Dragutin. 1898c. „Vela Učka (Monte Maggiore 1394m)“. *Hrvatski planinar*, II/7, str. 102–107.
19. Hirc, Dragutin. 1901. „Saski kralj Fridrik August kao hrvatski planinar“. *Hrvatski planinar*, IV/8–9, str. 97–100.

20. Hirc, Dragutin. 1903. „Planinarski čari“. *Hrvatski planinar*, VI/11–12, str. 81–84.
21. Hofer, Valent. 1977. „Sisol – najjužniji stožac Učke“. *Naše planine*, LXIX/3–4, str. 132.
22. Hofer, Valent. 1979. „Žičare neću dočekati“. *Naše planine*, LXXI/3–4, str. 83.
23. Hudina, Tomislav. 2019. „Restauracija zaraslih učkarskih travnjaka – prvi koraci“. Izlaganje na znanstvenome skupu *I te gori visokost ide daže pod oblaki: Život na Učki i oko Učke kroz stoljeća*. Lovran: Katedra Čakavskoga sabora Lovran i Javna ustanova „Park prirode Učka“, 27. travnja 2019.
24. P. I. 1957. „Međudruštveni izlet planinara – poštara na Učku“. *Naše planine*, XLIX/8–12, str. 295–296.
25. Jovanović, Vlastimir. 1978. „Na Istarskom planinarskom putu“. *Naše planine*, LXX/11–12, str. 251–252.
26. Kapetanović, Amir. 2005. „Toponimi u hrvatskim ‘Lucidarima’“. *Folia onomastica Croatica*, 14, str. 1–22.
27. Katičić, Radoslav. 2006. „Perunovo svetište nad Mošćenicama u svjetlu toponimije i topografije“. *Mošćenički zbornik*, 3, str. 41–51.
28. Kuhta, Mladen. 1989. „Najveći speleološki objekti u SR Hrvatskoj“. *Naše planine*, LXXXI/9–10, str. 234–235.
29. D. K. 1954. „Izvjestaj o radu naših društava na markiranju planinarskih puteva u 1953 god.“. *Naše planine*, XLVI/5, str. 235–236.
30. D. K. 1956. „Rad na markiranju puteva do kraja 1955. god.“. *Naše planine*, XLVIII/1, str. 52–53.
31. I. L. 1967. „Otvaranje Riječke transverzale“. *Naše planine*, LIX/9–10, str. 235–236.
32. Langhoffer, August. 1907. „Na Bjelolasicu (1533 m.) i Učku (Monte Magiore 1396 m.)“. *Planinar*, X/1–2, str. 2–5.
33. Lipovščak, Ivo. 1951. „Razgledi s Učke“. *Naše planine*, XLIII/3, str. 83–89.
34. Lončar, Branko. 1992. „Planinski puti nad Kvarnerom“. *Hrvatski planinar*, LXXXIV/5–6, str. 119–121.
35. Magić, Berislav. 1976. „Po planinama SR Hrvatske“. *Naše planine*, LXVIII/1–2, str. 42–45.
36. Malez, Mirko. 1952. „Po Učki uzduž i poprijeko (Istra, 1951. godine)“. *Naše planine*, XLIV/1–2, str. 3–10.
37. Malez, Mirko. 1953. „Geološke bilješke sa Učke“. *Naše planine*, XLV/3–5, str. 121–129.
38. Mamula, D. 1988. „Školski izlet na Učku“. *Naše planine*, LXXX/9–10, str. 238.
39. Mamula, D. 1989a. „Omladinski marš ‘Učka 1989’“. *Naše planine*, LXXXI/5–6, str. 144.
40. Mamula, D. 1989b. „Pohod na Učku“. *Naše planine*, LXXXI/11–12, str. 286.
41. Marković, Mirko. 1963. „Planine na starim kartama jugoslavenskih zemalja“. *Naše planine*, LV/3–4, str. 65–82.
42. Miljković, Jovan. 1989. „Planinari – fotografije“, *Naše planine*, LXXXI/5–6, str. 135, 145.

43. Montan, Ana. 2017. „Malinski put na Učki“. *Hrvatski planinar*, CIX/4, str. 173–176.
44. Oštrić, Vlado. 1970. „Planinarske marginalije“. *Naše planine*, LXII/7–8, str. 199–203.
45. Oštrić, Vlado. 1971. „Planinarske marginalije“. *Naše planine*, LXIII/7–8, str. 143–146.
46. [Pasarić, Josip] J. P. 1914. „Dvije nove podružnice“. *Hrvatski planinar*, XVIII/1, str. 9–11.
47. [Pasarić, Josip] J. P. 1926. „Društvene vijesti“. *Hrvatski planinar*, XXII/4, str. 59–63.
48. Pavelić, Marija. 1985. „Zapis s Učke“. *Naše planine*, LXXVII/3–4, str. 59–60.
49. Pavešić, Miljenko. 1987. „Dvadeset godina Riječke transverzale“. *Naše planine*, LXXIX/9–10, str. 225.
50. Pavešić, Miljenko. 1988. „RT – 20 godina“. *Naše planine*, LXXX/1–2, str. 48.
51. Pavešić, Miljenko. 1994. „Djelatnost markacista OPS Rijeka“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/9–10, str. 239.
52. Pavešić, Miljenko. 1994. „Djelatnost markacista OPS Rijeka“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/9–10, str. 239.
53. Petričević, Smilja. 1986. „Planinarska veva na Učki“. *Naše planine*, LXXVIII/7–8, str. 125–126.
54. Petrić, Boris. 2017. „Opatijska planinarska obilaznica“. *Hrvatski planinar*, CIX/4, str. 160–167.
55. [Poljak, Željko] Ž. P. 1956. „Planinarske kuće na području NR Hrvatske“. *Naše planine*, VIII/1, str. 67–72.
56. Poljak, Željko. 1959. „Pregled sadržaja 1898-1958 (‘*Hrvatski planinar*’ i ‘*Naše planine*’)“. *Naše planine*, LI/1–2, str. 67–72.
57. Poljak, Željko. 1963. „Koji je prvi planinarski putopis u našoj literaturi“. *Naše planine*, LV/5–6, str. 121–125.
58. Poljak, Željko. 1967a. „Učka i istarske planine“. *Naše planine*, LIX/5–6, str. 121–127.
59. Poljak, Željko. 1967b. *Učka i istarske planine*. Zagreb: Planinarski savez Hrvatske.
60. Poljak, Željko. 1970. „Transverzala ‘Po planinama SR Hrvatske’ pred dovršenjem“. *Naše planine*, LXII/5–6, str. 145–146.
61. Poljak, Željko. 1975a. „Planinarski objekti u 100 godina hrvatskog planinarstva“. *Naše planine*, LXVII/5–6, str. 257–272.
62. Poljak, Željko. 1975b. „Bibliografija ‘Hrvatskog planinara’ i ‘Naših planina’ 1898–1975“. *Naše planine*, LXVII/9–10, str. 333–382.
63. Poljak, Željko. 1984. „Jadranski planinarski put – ostvarljiva vizija“. *Naše planine*, LXXVI/1–2, str. 120–123.
64. Poljak, Željko. 1985. „Planinarstvo na Rijeci do Drugog svjetskog rata“. *Naše planine*, LXXVII/3–4, str. 108–112.

65. [Poljak, Željko] Ž. P. 1992. „Publicistika. Učka u ‘Jurini i Franini’“. *Hrvatski planinar*, LXXXIV/11–12, str. 279.
66. Poljak, Željko. 1993. „Gdje planinariti ovoga ljeta. Planinarske kuće u Hrvatskoj“. *Hrvatski planinar*, LXXXV/5–6, str. 97–101.
67. [Poljak, Željko] Ž. P. 1995a. „O čemu sve piše HP?“. *Hrvatski planinar*, LXXXVII/1, str. 32.
68. Poljak, Željko. 1995b. „Gdje planinariti ovog ljeta“. *Hrvatski planinar*, LXXXVII/4, str. 108–110.
69. Poljak, Željko. 1996. „120 godina istarskog planinarstva“. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/11–12, str. 305–308.
70. Popović, Darko. 1994. „Straževni i Šestil na Učki“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/9–10, str. 236–237.
71. Pražić, Mihajlo. 1960. „Nepoznata Učka“. *Naše planine*, LII/11–12, str. 250–254.
72. Ružić, Viktor. 1976. „O imenu Učka“. *Naše planine*, LXVIII/9–10, str. 223.
73. Ružić, Viktor. 1978. „Riječke čakule o Učki“. *Naše planine*, LXX/1–2, str. 28–29.
74. Sakoman, Josip. 1977. „Proširen Istarski planinarski put“. *Naše planine*, LXIX/5–6, str. 191.
75. Sakoman, Josip. 1978a. „305 planinara obišlo Istarsku transverzalu“. *Naše planine*, LXX/1–2, str. 46.
76. Sakoman, Josip. 1978b. „Istarski planinarski put zimi“. *Naše planine*, LXX/3–4, str. 88.
77. Sakoman, Josip. 1978c. „Planinari prvi tunelom kroz Učku“. *Naše planine*, LXX/7–8, str. 182.
78. Sakoman, Josip. 1978d. „Novo na Istarskom planinarskom putu“. *Naše planine*, LXX/11–12, str. 252.
79. Sakoman, Josip. 1982. „Istarski planinarski put ‘Labinska republika’ [...] obnovljen i proširen“. LXXIV/7–8, str. 189.
80. Sakoman, Josip. 1983. „Istarski planinarski put“. *Naše planine*, LXXV/1–2, str. 41.
81. Sakoman, Josip. 1986. „Jubileji Istarskog planinarskog puta“. *Naše planine*, LXXVIII/7–8, str. 144.
82. Sakoman, Josip. 1987. „Obnovljen IPP“. *Naše planine*, LXXIX/9–10, str. 225.
83. Sakoman, Josip. 1988. „S ‘Istarskog planinarskog puta’“. *Naše planine*, LXXX/9–10, str. 233.
84. Sakoman, Josip. 1990. „VIII. pohod na Učku“. *Naše planine*, LXXXII/11–12, str. 275.
85. Sakoman, Josip. 1991a. „Enigmati na Učki“. *Naše planine*, LXXXIII/3–4, str. 95.
86. Sakoman, Josip. 1991b. „Radna akcija na Čičariji“. *Hrvatski planinar*, LXXXIII/9–10, str. 239.
87. Sakoman, Josip. 1992a. „Radna akcija planinara na Čičariji“. *Hrvatski planinar*, LXXXIV/11–12, str. 283.
88. Sakoman, Josip. 1992b. „Pohod na Učku“. *Hrvatski planinar*, LXXXIV/11–12, str. 283.

89. Sakoman, Josip. 1995. „Istarski planinarski put...“. *Hrvatski planinar*, LXXXVII/2, str. 62.
90. Sakoman, Josip. 1996. „25 godina Istarskog planinarskog puta“. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/10, str. 297.
91. Sendjerdji, Janko. 1958. „Planinarsko-geografska reportaža iz prošlih vremena s političkim reminiscencijama“. *Naše planine*, L/3, str. 172–180.
92. Starčević, Ante. 1995. „Učka ‘95““. *Hrvatski planinar*, LXXXVII/9, str. 268.
93. Starčević, Ante. 1996. „Nakon sječe na Sisolu“. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/3, str. 94.
94. Stipčić, Viktor. 1977. „Deset godina Riječke planinarske transverzale“. *Naše planine*, LXIX/7–8, str. 133.
95. [Stošić, Ivan]. I. S. 1994. „Zaštita Učke i Lisine“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/11–12, str. 283.
96. [Stošić, Ivan]. I. S. 1995. „Skup Učka ‘95““. *Hrvatski planinar*, LXXXVII/11, str. 331.
97. [Stošić, Ivan]. I. S. 1996a. „Zaštita Učke i Lisine“. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/3, str. 94.
98. [Stošić, Ivan]. I. S. 1996b. „Proglašavanje Učke park-šumom“. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/4, str. 124–125.
99. [Stošić, Ivan]. I. S. 1996c. „Skup planinara i ljubitelja prirode ‘Učka 96““. *Hrvatski planinar*, LXXXVIII/10, str. 300.
100. [Stošić, Ivan]. I. S. 1997. „Popularizacija planinske prirode na velikom kolor plakatu“. *Hrvatski planinar*, LXXXIX/5, str. 150.
101. [Stošić, Ivan]. I. S. 1998a. „Okrugli stol o zaštiti okoliša u Mošćeničkoj Dragi“. *Hrvatski planinar*, XC/1, str. 24.
102. [Stošić, Ivan]. I. S. 1998b. „Za učinkovitu zaštitu parkova prirode“. *Hrvatski planinar*, XC/11–12, str. 338.
103. „Svi brojevi Hrvatskog planinara“. 2019. URL: <https://www.hps.hr/hrvatski-planinar/svi-brojevi/> (15. rujna 2019.)
104. Šenoa, Milan. 1898. „Naputak za sabiranje planinarske gradje“. *Hrvatski planinar*, I/2, str. 25–27.
105. M. T. 1997. „Učka ‘96““. *Hrvatski planinar*, LXXXIX/1, str. 30.
106. Tomšić, Ernest. 1950. „Vranjska Draga“. *Naše planine*, XLII/3, str. 80–91.
107. Trinajstić, Radovan. 1985. „Treći memorijalni pohod planinara Jugoslavije na vrh Učke“. *Naše planine*, LXXVII/11–12, str. 204.
108. Trajković, Mladen. 1980. „Tunel kroz Učku“. *Naše planine*, LXXII/9–10, str. 232–233.
109. Trošelj, Mirjana. 1994. „Od Gorskog kotara do Učke“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/5–6, str. 102–103.
110. [Uredništvo]. 1902. „Raznice“. *Hrvatski planinar*, V/7–8, str. 62–64.
111. [Uredništvo]. 1912a. „Planinarske vjesti“. *Planinarski vjesnik*, XVI/1, str. 31–32.
112. [Uredništvo]. 1912b. „Planinarske vjesti“. *Planinarski vjesnik*, XVI/2, str. 63–64.

113. [Uredništvo]. 1912c. „Planinarske vjesti“. *Planinarski vjesnik*, XVI/5, str. 158–160.
114. [Uredništvo]. 1913. „Planinarske vijesti“. *Planinarski vjesnik*, XVII/12, str. 383–384.
115. [Uredništvo]. 1959a. „Novi planinarski dom na Učki“. *Naše planine*, LI/3–4, str. 81.
116. [Uredništvo]. 1959b. „Orijentacioni marš na Učki“. *Naše planine*, LI/5, str. 150.
117. [Uredništvo]. 1959c. „Zbor planinara na Učki“. *Naše planine*, LI/11–12, str. 280.
118. [Uredništvo]. 1960. „Kratke vijesti“. *Naše planine*, LII/5–6, str. 140–141.
119. [Uredništvo]. 1961. „Stanje planinarskih objekata na Učki“. *Naše planine*, LIII/7–8, str. 193.
120. [Uredništvo]. 1962. „Nove planinske kuće u Hrvatskoj“. *Naše planine*, LIV/5–6, str. 140–141.
121. [Uredništvo]. 1965. „Novi dom na Učki“. *Naše planine*, LVII/9–10, nebrojčena str.
122. [Uredništvo]. 1966. „Riječka transverzala“. *Naše planine*, LVIII/7–8, str. 189.
123. [Uredništvo]. 1976. „Istarski planinarski put ‘Labinska republika’“. *Naše planine*, LXVIII/9–10, nebrojčena str.
124. [Uredništvo]. 1977. „Sa Istarskog PP ‘Labinska republika’“. *Naše planine*, LXIX/7–8, str. 133.
125. [Uredništvo]. 1987. „Obnovljen IPP“. *Naše planine*, LXXIX/5–6, str. 139.
126. [Uredništvo]. 1997a. „Zaštititi Učku kao park prirode“. *Hrvatski planinar*, LXXXIX/2, str. 60.
127. [Uredništvo]. 1997b. „Lisina park-šuma“. *Hrvatski planinar*, LXXXIX/4, str. 118.
128. [Uredništvo]. 1997c. „Planinarski objekti u Hrvatskoj“. *Hrvatski planinar*, LXXXIX/7–8, str. 227–229.
129. Vičić, Stanko. 1972. „600 planinara na vrhu Učke“. *Naše planine*, LXIV/5–6, str. 152–153.
130. Vlahović, Veljko. 1994. „Učkom, Čičarijom i Istrom“. *Hrvatski planinar*, LXXXVI/3–4, str. 60–61.
131. Žigulić, Roberto. 2017. *Stradanje Vele i Male Učke 1944. godine*. Opatija: Udruga antifašističkih boraca i antifašista Grada Opatije.
132. Žubrinić, Darko. 1993. „Pogled na Istru i Krk“. *Hrvatski planinar*, LXXXV/3–4, str. 66–70.

Summary

MOUNTAIN UČKA IN THE FIRST HUNDRED VOLUMES OF THE *CROATIAN MOUNTAINEER*

Croatian Mountaineer, journal and official gazette of the Croatian Mountaineering Association, began publishing on June 1, 1898, making it one of the world's longest-running magazines. During the long period of its publication, a large amount, variety and quality of content has been presented, therefore it can be used as a unique source in various disciplines and sciences. Starting from the richness of contents gathered in this journal, the aim of this paper is to investigate the presence, presentation and perception of mountain Učka in the first hundred volumes of the *Croatian Mountaineer*, thus covering the period from 1898 to 1998. The example of this mountain shows perfectly how major socio-political changes (especially wars) not only affected the dynamics of the journal's publication itself but also its content. Namely, Učka is a mountain „near the border”, so it is not and cannot be understood solely as an „ordinary” mountaineering goal, but its status is often influenced by many other factors that are not necessarily mountaineering, but enter the area of the construction of national, regional, homeland and political identity.

Keywords: Učka, *Croatian Mountaineer*, mountaineering